

Előterjesztés
a Habitat for Humanity Magyarország és Sátoraljaújhely Város Önkormányzata által
közösen készített "Konstruktívan az energiaszegénységről Sátoraljaújhelyen" című
diagnózissal kapcsolatos tájékoztató elfogadására

Tisztelt Képviselő-testület!

Sátoraljaújhely Város Önkormányzata a Habitat for Humanity Magyarországgal közösen elkészítette a "Konstruktívan az energiaszegénységről Sátoraljaújhelyen" című diagnózist az előterjesztés melléklete szerinti tartalommal.

Kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, hogy a diagnózissal kapcsolatos tájékoztatást szíveskedjen elfogadni.

Sátoraljaújhely, 2024. november 18.

Szamosvölgyi Péter sk.
polgármester

Határozati javaslat:

Sátoraljaújhely Város Önkormányzat Képviselő-testülete
...../2024. (.....) határozata

a Habitat for Humanity Magyarország és Sátoraljaújhely Város Önkormányzata által
közösen készített "Konstruktívan az energiaszegénységről Sátoraljaújhelyen" című
diagnózissal kapcsolatos tájékoztató elfogadásáról

Sátoraljaújhely Város Önkormányzat Képviselő-testülete döntött arról, hogy a Habitat for Humanity Magyarország és Sátoraljaújhely Város Önkormányzata által közösen készített "Konstruktívan az energiaszegénységről Sátoraljaújhelyen" című diagnózissal kapcsolatos tájékoztatót **elfogadja** az előterjesztésben foglaltak szerint.

Sátoraljaújhely Város

Energiaszegénységi diagnózis

2024

TARTALOM

1.	BEVEZETŐ.....	3
2.	MI AZ ENERGIASZEGÉNYSÉG?.....	4
3.	AZ ÖNKORMÁNYZAT SZEREPE.....	5
3.1.	Miért szükséges egy önkormányzatnak az energiaszegénységgel foglalkoznia?.....	5
3.2.	Energiagazdálkodás, energiahatékonyság, energiaszegénység Sátoraljaújhely önkormányzati tervezésében.....	6
3.3.	Jelenlegi önkormányzati intézkedések, támogatások Sátoraljaújhelyen.....	7
4.	ENERGIASZEGÉNYSÉGI DIAGNÓZIS - MÓDSZERTAN.....	9
4.1.	Energiaszegénységet meghatározó tényezők.....	9
4.2.	Adatforrások.....	10
4.2.1.	Adatok külső forrásokból.....	10
4.2.2.	Önkormányzat által kezelt adatok és dokumentumok.....	11
4.2.3.	Lakossági kérdőíves felmérés.....	11
4.2.4.	Kiegészítő források.....	12
4.3.	Indikátorok kiválasztása.....	12
4.3.1.	Eurostat indikátorok.....	12
4.3.2.	Lakóépületek minősége, energetikai állapota.....	13
4.3.3.	Energiafogyasztás jellemzői.....	13
4.3.4.	A háztartások társadalmi-gazdasági helyzete.....	14
5.	ENERGIASZEGÉNYSÉGI DIAGNÓZIS SÁTORALJAÚJHELYEN.....	15
5.1.	Lakásminőség és a lakóépületek energetikai állapota.....	15
5.1.1.	Sátoraljaújhely lakóépületeinek állapota külső adatforrások alapján.....	15
5.1.2.	Sátoraljaújhely lakóépületeinek állapota a kérdőíves felmérés alapján.....	18
5.2.	Az energiafogyasztás jellemzői.....	20
5.2.1.	Energiafogyasztás jellemzői Sátoraljaújhelyen külső adatforrások alapján.....	21
5.2.2.	Energiafogyasztás jellemzői Sátoraljaújhelyen a kérdőíves felmérés alapján.....	22
5.3.	A lakosság társadalmi-gazdasági helyzete.....	23
5.3.1.	A háztartások társadalmi-gazdasági helyzete Sátoraljaújhelyen külső adatforrások alapján.....	24
5.3.2.	A háztartások társadalmi-gazdasági helyzete Sátoraljaújhelyen a kérdőíves felmérés alapján.....	26
6.	ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK.....	28
6.1.	Az energiaszegénységi diagnózis főbb megállapításai.....	28
6.2.	Javaslatok.....	30
6.2.1.	Közvetlen jövedelem- és energiátámogatások - Általános javaslatok.....	31
6.2.2.	Strukturális intézkedések - Általános javaslatok.....	31
6.2.3.	“Soft” elemek, szolgáltatások.....	32
6.2.4.	Sátoraljaújhely energiaszegénységi diagnózishoz közvetlenül kapcsolódó javaslatok.....	33

1. BEVEZETŐ

Az elmúlt években kialakult energiaválság a megfizethető és minőségi lakhatás központi tényezőjévé vált és ezáltal az energiaszegénység kérdésköre is egyre fontosabb lett. Rávilágított arra is, hogy a lakóépületek jelentős része rossz állapotban van, sok energiát fogyaszt, így a lakosság többsége kiszolgáltatott az energiaár-változásoknak, és nincs felkészülve arra, hogy ellenálljon vagy alkalmazkodjon egy hasonló energiaválsághoz. Az alábbi kockázatok is megnövekedtek:

- a lakossági energiaárak bizonytalan alakulása a jövőben (a piaci energiaárak kiszámíthatatlan alakulása miatt), és az ennek való lakossági kitettség,
- a folyamatosan emelkedő tűzifa árak,
- a klímaváltozás következményeinek való növekvő kitettség (árvízvár, viharkár, ...),
- beavatkozások, felújítások nélkül a lakásállomány folyamatos romlása.

A klímaválság kezelésének és a fosszilis tüzelőanyagoktól való függőség csökkentésének az Európai Unió jogszabályi eszközökkel is igyekszik érvényt szerezni, egyre ambiciózusabb célszámokkal. Ugyanakkor kiemelt figyelmet fordít azokra a sérülékeny háztartásokra, akiket az energiaátmenet megterhelően érinthet, és akik az energiaszegénység nagyobb kockázatának kitéttek. Éppen ezért a követelmények és előírások mellett az EU eszközöket és pénzügyi forrásokat is biztosít a célszámok elérésének érdekében, valamint azért, hogy az új jogszabályok hatására emelkedő energiaárak következményeként érintett sérülékeny háztartások terhei csökkenjenek, és támogatásuk biztosított legyen.

Tehát az energiaszegénység kérdése, és annak kezelése egyre inkább előtérbe kerül a szakpolitikákat és a konkrét intézkedéseket érintő döntéshozásban. Ez minden szakpolitika- és jogalkotási, illetve döntéshozási szintre érvényes, az uniós, nemzeti és helyi szintre egyaránt.

Az energiaszegénység megismeréséhez és kezeléséhez települési szinten mindenképp először az szükséges, hogy a jelenséget meghatározó tényezőket feltérképezzük, és egy úgynevezett energiaszegénységi diagnózist állítsunk fel. A Sátorajaujhely Városa számára készülő energiaszegénységi diagnózis célja, hogy a következő évekre segítséget adjon a település döntéshozóinak abban, hogy fel tudják mérni a településen a sérülékeny és energiaszegénység kockázatának kitétt csoportokat, az energiaszegénység mértékét, és egy áttekintést adjon arról, hogy milyen célcsoportok számára milyen jellegű beavatkozásokat valósítsanak meg a lakosság energiakiadásainak csökkentése és – a téli fűtési időszakban – a levegő minőségének javítása érdekében. Amennyiben a diagnózis felállítása után döntéshozói szándék társul ahhoz, hogy célzott szakpolitikai intézkedések történjenek az energiaszegénység enyhítésének érdekében, javasoljuk egy konkrét cselekvési terv kidolgozását (erre egy újabb EPAH pályázat is lehetőséget tud nyújtani)¹.

¹ Jelen anyagnak nem célja, hogy konkrét intézkedési javaslatokat, cselekvési tervet dolgozzon ki Sátorajaujhely Önkormányzata számára az energiaszegénység kezelésére. Ugyanakkor a diagnózis felállítása során már kirajzolódhat, hogy mely irányokban érdemes intézkedéseket tenni a települési energiaszegénység mértékének csökkentése érdekében. Erre javaslatokat fogalmaztunk meg a 7. fejezetben.

2. MI AZ ENERGIASZEGÉNYSÉG?

Mindennapi életünk alapvető feltétele az otthonunkban felhasznált energia: ez biztosítja a fűtést, a melegvízellátást, a főzést, a világítást, valamint számos berendezés és használati tárgy működését. Aki nem engedheti meg magának, hogy elegendő energiához jusson, hátrányt szenved az élet egyéb területein is.

Magyarországon még nincs hivatalos energiaszegénységi definíció, az európai jogban pedig az 'Irány az 55%!'² jogalkotási folyamat részeként határozták meg először az energiaszegénység definícióját a 2023-ban módosult Energiahatékonysági Irányelvben³. Ezt kell majd átültetni a hazai jogrendszerbe is. A definíció szerint

„azok tekinthetők energiaszegénynek, akik nem képesek hozzáférni az alapvető, megfelelő életszínvonalat és egészséget biztosító energiaellátáshoz, ideértve a megfelelő fűtést, meleg vizet, hűtést, világítást és az árammal működő készülékekhez szükséges energiát [...], amelyet több tényező együttese okoz, beleértve a megfizethetőség hiányát, az alacsony jövedelmet, a magas energiaköltségeket és a lakások rossz energiahatékonyságát.”

Vagyis az energiaszegénységnek három fő kiváltó oka van háztartási szinten, s ezek együttesen határozzák meg a jelenséget:

- alacsony jövedelem,
- magas energiaköltségek,
- rossz lakásminőség és energiahatékonyság.

A jelenség mértékét – az adott országban releváns és elérhető – mérőszámokkal lehet meghatározni és nyomon követni. Becsléseink szerint ma Magyarországon legalább 1 millió ember tekinthető érintettnek.⁴

Az energiaszegénység jellemzői többek között az alábbiakban érhetők tetten:

- egyáltalán nem, vagy rosszul szigetelt házak,
- huzatos, nem megfelelően záródó nyílászárók,
- nedves falú, penészes, dohos ingatlanok,
- nedves, alacsony fűtőértékű tűzifa (vagy más, szervezetre káros anyagok) eltüzelése,
- alacsony hatékonyságú fűtőberendezések használata,
- aránytalanul sok anyagi ráfordítás az ingatlanok melegen tartására,
- az ingatlanok kifűtetlensége, alulfűtöttsége.

Ez tehát egy összetett jelenség, amelynek nemcsak okai, hanem hatásai is vannak. Ezek között a legtöbb közvetlen hatással bír egy település, és ezzel minden lakó életére is, hiszen a helyzetből fakadó kockázatok közősek, és a hatások mindenkit elérnek (elég csak a levegőminőségre gondolnunk). Így mindenki érdekében áll a változás, és az önkormányzatoknak jó okuk van arra, hogy a jelenséget megpróbálják kezelni és enyhíteni.

² [Irány az 55%! jogszabály-csomag](#)

³ Az Európa Parlament és a Tanács (EU) [2023/1791 irányelve](#)

⁴ Feldmár, N. (2020). [Energiaszegénység](#). Habitat for Humanity Magyarország Éves lakhatási jelentés 2020

3. AZ ÖNKORMÁNYZAT SZEREPE

Az energiaszegény háztartásokra jellemző, hogy kevesebb pénzből kell, hogy fedezzék energiaköltségeiket, míg a jövedelmük átlagosnál nagyobb részét költik energiára, és tipikusan rosszabb állapotú, több energiát igénylő ingatlanokban laknak – ennél fogva nincs megfelelő anyagi háttérük, hogy ezen változtassanak. Ennek az ördögi körnek a megszakításához, illetve megelőzéséhez külső támogatásra van szükség. Ebben több szereplő is fontos szerepet játszhat: egyes feladatokat állami szinten lehet jól kezelni, más beavatkozások települési szinten hatékonyak, de szerepe lehet még a civil szervezeteknek, és közvetve más (pl.: piaci) szereplőknek is.

3.1. Miért szükséges egy önkormányzatnak az energiaszegénységgel foglalkoznia?

A települési önkormányzatok azok, akik leginkább ismerik lakosaik szociális és lakhatási helyzetét, és érdekükben is áll, hogy ezen segítsenek, javítsanak. Az energiaszegénység csökkentésével több, társadalmi és környezeti problémát lehet egyidejűleg kezelni. Ezek között szerepelnek az egészségügyi kockázatok, a környezeti és levegőtisztasági problémák, a csökkent iskolai és munkahelyi teljesítmény, az energiaszámlák kifizetlensége miatti eladósodás, a társadalmi kirekesztettség.

Az energiaszegénységet a probléma nagyságához és összetettségéhez mérten, különböző típusú és léptékű szakpolitikai eszközökkel, támogatásokkal lehet kezelni és megelőzni. Ezeket három fő kategóriába sorolhatjuk:

- A mindennapi megélhetést, megfizethetőséget elősegítő – rendszeres vagy eseti – közvetlen energia- és jövedelemtámogatások. Ide tartoznak:
 - a jövedelemtámogatások és adókedvezmények;
 - a kedvezményes energiatarifák;
 - a rezsi- és lakásfenntartási támogatások;
 - természetbeni támogatások (pl. szociális tüzelőanyag);
 - az adósságkezelési szolgáltatások;
 - a kikapcsolási moratórium és egyéb energia-fogyasztóvédelmi intézkedések (pl. előrefizetős mérőórák);
 - a krízissegélyek.

- A lakossági energiaszükséglet csökkentését ösztönző – hosszú távú és nagyléptékű – (mély)felújítási és korszerűsítési támogatási programok (strukturális intézkedések):
 - vissza nem térítendő támogatások;
 - kedvezményes hitelek,melyeket
 - hőszigetelésre;
 - energiahatékony hűtő-, fűtő- és egyéb berendezésekre;
 - megújuló energiát előállító technológiák telepítésére;
 - szociálisan érzékeny közösségi energia projektekre;
 - és egyéb, ezek feltételeit biztosító beavatkozásokra lehet fordítani.

- Az előző két eszközt támogató, de az energiaszegénység célzásakor kiemelten fontos, ún. „soft” elemek” (ezekről részletesebben a Javaslatok c. fejezetben írunk):
 - Tanácsadó iroda létrehozás
 - Technikai segítségnyújtás
 - Szociális jelzőrendszer kialakítása, fejlesztése

- Pályázásban való segítségnyújtás
- Egyablakos szolgáltatás, energiaszegénységi fókusszal

Ezen eszközök közül vannak, amelyeket egy önkormányzat is alkalmazni tud saját lakosai körében. Természetesen a rendelkezésre álló erőforrások ennek határt szabhatnak, de a működő lehetőségeket érdemes kihasználni, hiszen ezzel akár több problémát is tud egyidejűleg az önkormányzat kezelni.

3.2. Energiagazdálkodás, energiahatékonyság, energiaszegénység Sátoraljaújhely önkormányzati tervezésében

Az energiagazdálkodással, épületek energiahatékonyságával és energiaszegénységgel kapcsolatos gondolkodás és tervezés nem előzmények és példa nélküli Sátoraljaújhely városában. Több stratégiai dokumentumban is megjelennek ezzel kapcsolatos elemek, ezért ezeket érdemes itt összefoglalni annak érdekében, hogy egyrészt rávilágítsunk a téma rendszerszintű vonatkozásaira, másrészt hogy megmutassuk, hogy nem fehér lappal indul a város ezen a téren, és még ha a közvetlen cél ezekben a dokumentumokban legtöbb esetben nem is az energiaszegénység csökkentése, az itt felsorolt célok, tervek, intézkedések végrehajtásával nagy eséllyel javul az energiaszegénység helyzete is a településen.

Integrált Településfejlesztési Stratégia 2014-2020 (2017. szeptemberi módosítás)

A stratégiában egyes részcélok közvetlenül, mások közvetve tudnak hozzájárulni az energiaszegénység enyhítéséhez. Közvetlenül az lakhatási helyzettel kapcsolatos részcélok:

- 3.4. rész cél: Szociális bérlakások számának növelése
A stratégia szerint “a településen a szociális bérlakás iránti igény kielégítetlen, kevés a szociális, rászorulóknak kiadható önkormányzati bérlakás, ezek javítása, fejlesztése fontos feladat”.
- 5.1. rész cél: Épületek energetikai hatékonyságának javítása
“Az önkormányzat a homlokzat-felújítási programot kibővítve energetikai program elindítását tervezi, amihez külön alap kapcsolódna.”

Közvetve pedig a lakosság társadalmi-gazdasági helyzetének javításával kapcsolatos részcélok:

- 2.3. rész cél: Szakképzett munkaerő foglalkoztatási helyzetének javítása
- 3.1. rész cél: Szegregáció oldása
- 3.2. rész cél: Társadalmi, munkaerő-piaci integráció
- 3.3. rész cél: Piaci igényekhez igazodó szakképzés
- 5.4. rész cél: Szociális intézmények kapacitásbővítése

Sátoraljaújhely Város Fenntartható Energia és Klíma Akcióterve (SECAP, 2023):

A dokumentumban előremutató módon külön fejezet foglalkozik az energiaszegénység témakörével. Az alábbiakban felsoroljuk az ehhez kapcsolódóan 2023-30 között megvalósítani tervezett intézkedéseket:

- 12. EPAH technikai segítségnyújtás programjának megpályázása (energiaszegénység feltérképezése) - ez a terv a jelen dokumentum elkészülésével meg is valósult;;
- 13. A városi energiaszegényeket támogató tanácsadó iroda létrehozása;

- 14. Egyetemi együttműködés erősítése, energiaszegénység felmérését célzó gyakornoki program beindítása;
- 15. Energiaszegény családok háztartási nagy gép csere támogatása;
- 16. Sérülékeny háztartások nyílászáró csere támogatása;
- 17. Háztartási energiahatékonyság-javító készlet program;
- 18. Energiaszegényről/energiahatékonyságról szóló kommunikációs kampány
- 19. Szigetelőanyag újrahasznosítási program

Helyi Esélyegyenlőségi Program (2023 - 2028)

A program kiemelten foglalkozik azokkal a csoportokkal, akik energiaszegénységgel is érintettek vagy sérülékeny csoportok (mélyszegénységben élők, romák, a szegregátumok lakói, idősek, egyedülállók, munkanélküliek stb.), így a program egyes elemeinek megvalósítása közvetve hozzá tud járulni az energiaszegénységi célok eléréséhez.

3.3. Jelenlegi önkormányzati intézkedések, támogatások Sátoraljaújhelyen

A tervezés mellett azt is megvizsgáltuk, hogy az energiaszegénységgel közvetve vagy közvetlenül összefüggő célok hogyan jelennek meg már most gyakorlati szinten, milyen helyi rendeletek, intézkedések, támogatások vannak már jelenleg is az Önkormányzat eszköztárában. Az energiaszegénység kezelése bár részben állami feladat, jelentős szerep jut benne az önkormányzatoknak is, elsősorban a helyi lakhatási és szociális támogatások rendszerén keresztül. 2015-ben a segélyezés átalakításával a korábban normatív lakásfenntartási támogatást és adósságkezelést központi kormányzati szintről helyi önkormányzati/települési szintre delegálták, ezáltal az önkormányzatok diskrecionális - azaz kizárólagos, saját megítélése, mérlegelése szerinti - hatás- és jogkörébe utalták a döntést és intézkedéseket a lakhatási támogatások tekintetében. A települési önkormányzatok így helyi rendeletben maguk dönthetnek arról, hogy biztosítanak-e támogatást a települési támogatáson belül a lakhatáshoz kapcsolódó költségek viseléséhez. A diagnózis felállítása előtt fontosnak tartottuk megnézni, hogy az Önkormányzat jelenleg milyen támogatásokat nyújt, amelyeknek szerepe lehet az energiaszegénység megelőzésében és kezelésében. Ehhez három helyi rendeletet vizsgáltunk:

- a 18/2021. (XI. 24.) önkormányzati rendeletet a pénzben és természetben nyújtható szociális ellátásokról;
- a 17/2022. (IX. 22.) önkormányzati rendeletet a rezsiköltségek mérsékléséhez nyújtott támogatásról;
- a 8/2023. (III. 30.) önkormányzati rendeletet az önkormányzat tulajdonában és rendelkezésében lévő lakások és nem lakás céljára szolgáló helyiségek bérletére vonatkozó szabályokról.

Ezekben kifejezetten a lakhatáshoz és energiaszegénységhez kapcsolódó támogatásokkal foglalkoztunk, mint a

- települési támogatás lakásfenntartásra;
- települési támogatás díjhátralék kiegyenlítésére;
- rendkívüli települési támogatás tüzelő beszerzéséhez vagy fűtési költségekhez;
- rezsiköltségek mérsékléséhez nyújtott támogatás;

valamint az önkormányzati lakásállomány bérbeadási szabályaival, mint a bérbeadás jogcímei, a bérleti díj mértéke és a bérlői feltételek. Az elemzés és értékelés során segítségünkre voltak továbbá az adatigénylés során megküldött adatok (a szociális ellátásokra, az önkormányzati bérlakásokra, bérlőkre és a kapcsolódó költségvetési sorokra vonatkozóan), illetve a Család- és Gyermekjóléti Központ vezetőjével és munkatársaival, valamint a Polgármesteri Hivatal Szervezési, Szociális és Hatósági Osztályának osztályvezetőjével és szociális

ügyintézőjével készített online interjúk, amelyekben az ügyfelek körében előforduló lakhatási problémákra és megoldási stratégiákra, illetve az önkormányzati támogatásokkal kapcsolatos tapasztalatokra voltunk kíváncsiak.

A támogatási rendszer vizsgálatánál fontos értékelési szempont lehet az eseti és rendszeres, illetve a prevenciós és korrekciós támogatások aránya, valamint hogy hányféle támogatás érhető el a lakhatáshoz, annak fenntartásához, és így az energiaszegénységhez is kapcsolódóan, ezek a támogatások milyen jogosultsági-hozzáférhetőségi feltételekkel érhetők el, hány főt érnek el ténylegesen és ez mennyire fedi le a településen rászorulóként azonosítható háztartások számát. Konkrét és részletes szakpolitikai intézkedési javaslatok leírása a diagnózisnak nem célja, ezért röviden csak a lehetséges irányokra, fókuszpontokra térünk ki. A továbbiakban a rendelkezésre álló adatok és információk alapján a helyi szociális támogatási rendszerrel és az önkormányzati lakásállomány bérbeadási szabályaival kapcsolatos észrevételeinket az erősségek és fejlesztési lehetőségek mentén foglaltuk össze.

Az erősségeknél említhetjük, hogy Sátoraljaújrhelyen a települési támogatáson belül elérhetők az alapvető lakhatási támogatások (a lakásfenntartáshoz és a hátralékosság kezeléséhez kapcsolódóan). Ezeken felül az Önkormányzat az energiaválság és infláció okozta áremelkedésre reagálva további rezsitámogatást is bevezetett az átlag felett fogyasztó háztartások részére, valamint a tüzelő beszerzését is pénzügyi támogatással segíti. A szociális biztonság megteremtése és a kiszolgáltatottság mérséklése szempontjából kiemelendő, hogy a lakásfenntartáshoz kapcsolódó támogatást a rendszeresség irányába tolva fél évről egy évre emelték. Szintén fontos elem, hogy a hivatali osztály és a családsegítő együttműködik az ügyfelek segítésében, a kérelmek kitöltésében és beadásában, további támogatások ajánlásában, továbbá, hogy sok önkormányzati bérlő is a támogatottak között van, ezzel több szempontból is - a valós piacinál jóval alacsonyabb lakbérrel és a havi rendszeres támogatással - segítve lakhatásuk megfizethetőségét. Áttérve az önkormányzati lakásokra, kifejezetten előremutató, hogy az állomány több, mint 70%-a szociális alapon bérbeadott, hogy a rendkívüli települési támogatás a jogcím nélküli lakáshasználók számára is elérhető, illetve, hogy utóbbi megelőzésére a kapcsolódó két hivatali osztály (a Szervezési, Szociális és Hatósági-, valamint a Vagyongazdálkodási Osztály) kapcsolatot tart önkormányzati bérlőnél keletkező tartozás esetén.

A jelenlegi támogatási rendszer és ezen belül a lakhatáshoz kapcsolódó támogatások bizonyos elemei jelenlegi formájukban kevésbé szolgálnak energiaszegénységi szempontokat (nem is ez az elsődleges céljuk), így ezeknél látunk fejlesztési lehetőséget. Ilyen például az, hogy az anyagi nehézségeket kiszámíthatóan enyhítő rendszeres támogatásoknál nagyobb az eseti támogatások túlsúlya és preferálása. Az alap lakásfenntartási támogatáson kívül a rezsitámogatás bár a fűtési időszakban rendszeres, de nem a legrászorulóbbakat éri el és alacsony az igénybevétele. A tüzelőtámogatás a szezonban csak egyszer kérelmezhető, további segítséget a megfelelő mennyiségű tűzifa biztosításához csak a kisebb összegű és negyedévente elérhető rendkívüli települési támogatás jelenthet. Emellett a hátralékkiegyenlítési támogatás a jelenlegi feltételekkel szinte teljesen kihasználatlan, így egyéb korrekciós eszköz híján tartozás esetén is csak a rendkívüli települési támogatás igénybevétele marad. Esetenként ugyanaz a háztartás többféle jogcímen is kap támogatást, ugyanakkor - a lakásfenntartási támogatást tekintve - relatíve alacsony összeget. Emellett valószínűleg sokakat nem érnek el a támogatások vagy kiesnek a feltételekből, leginkább az alacsony jövedelemhatároknak köszönhetően.

Összességében elmondhatjuk, hogy már jelenleg is több olyan intézkedés van a településen, amely segíti az energiaszegénységgel érintett háztartásokat is, és némi módosítással néhány intézkedés tovább fejleszthető ebbe az irányba. Ezekre a 6. fejezetben írunk javaslatokat.

4. ENERGIASZEGÉNYSÉGI DIAGNÓZIS - MÓDSZERTAN

Az energiaszegénység összetett téma, mivel különböző tényezők befolyásolják: többek között a lakóépület állapota, a felhasznált energiaforrások és az ezekhez kapcsolódó kiadások, illetve a háztartás státusza, jövedelme, és az ezekből fakadó lehetőségei, azaz társadalmi-gazdasági helyzete. Az összes lehetséges tényező megértéséhez fontos, hogy teljes áttekintést kapjunk arról, hogyan nyilvánul meg az energiaszegénység a településen. **A diagnózis fő célja az érintett, illetve az energiaszegénység kockázatának kitett csoportok azonosítása, jellemzése és nagyságrendjének meghatározása.**

4.1. Energiaszegénységet meghatározó tényezők

Az energiaszegénységet meghatározó legfontosabb három tényezőt, és az azokat leíró településre vonatkozó adatokat, indikátorokat mutatjuk be ebben a fejezetben. Az EU Energiahatékonysági Irányelv definíciójából kiindulva a legfontosabb három tényező a következő:

1. **Lakóépületek minősége, energetikai állapota.** A lakóépületek energiaigénye, energiahatékonysága, azaz elsősorban a fűtéshez és a melegvíz előállításához szükséges energiamennyiség, valamint az alapvető komfort és műszaki állapot is ide tartozik.
2. **Energiafogyasztás jellemzői.** A fűtéshez használt tüzelőanyag, annak hozzáférhetősége, az energiafogyasztási jellemzők, az energiaárak, és ezekből fakadóan az energiára fordított kiadások mértéke.
3. **A háztartás társadalmi-gazdasági helyzete.** Az energiafogyasztás mértékét egyértelműen befolyásolja annak megfizethetősége, ami nem csak az energiahordozó árától, hanem a háztartás egyéb alapvető kiadások után fennmaradó jövedelmének mértékétől is függ. Ide tartoznak még olyan szociális és demográfiai jellemzők (háztartás életkor szerinti összetétele, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, eltartottak száma a háztartásban, stb.), amelyek összefüggésben állhatnak a jövedelmi helyzettel.

A felsorolt három tényező sokszor nem egymástól függetlenül jelenik meg. Az alacsonyabb jövedelmű háztartások gyakrabban élnek rosszabb minőségű, korszerűtlen lakásban, amelynek magasabb az energiaigénye, nagyobb arányban használnak rossz hatékonyságú fűtőberendezést, ami miatt a felhasznált energia mennyisége is több lesz, így az erre fordított kiadások mértéke fajlagosan jóval magasabb lehet, mint egy magasabb jövedelmű háztartásban. Ezek együttes előfordulása egyértelműen jelzi az energiaszegénységet, de már egy vagy két fennálló tényező is a sérülékenységet vagy annak kockázatát jelzi.

A három tényező vizsgálatához különböző mutatókra, ún. indikátorokra van szükség annak érdekében, hogy az egyes kockázati tényezőket számszerűsíteni tudjuk, az érintett csoportokat beazonosítsuk és jellemezzük, és így a diagnózist felállítsuk. Olyan indikátorokat szükséges ehhez választani, amelyek megbízhatóan és viszonylag egyszerűen képesek megragadni a különböző szempontokat. Ez azért fontos, hogy a jövőbeli intézkedések megtervezéséhez, végrehajtásához, nyomon követéséhez és értékeléséhez biztos támpontot adjanak.

Továbbá fontos, hogy hozzáférhetőek legyenek az adatok, adatbázisok, nem csak most, hanem a jövőben is. Ez utóbbira a nyomonkövetés (monitorozás) miatt lesz szükség; hiába tudjuk leírni a jelenlegi állapotot bizonyos adatokkal, ha később nem tudjuk figyelemmel kísérni ennek változását. A mutatók ezáltal egyúttal egy adott intézkedés sikerességét is mérik, általuk leszünk képesek kimutatni a pozitív változást.

Az ideális indikátorok legfőbb kritériumai tehát, hogy

- megfelelően jellemezzék az energiaszegénység valamely aspektusát,
- mérhetőek és
- a jelenben és a jövőben is hozzáférhetőek legyenek.

Sokféle mutató létezik, a legmegfelelőbbek kiválasztásával lehetővé válik az alapszint, a kiindulási helyzet meghatározása: azaz a diagnózis felállítása. A Polgármesterek Szövetsége (Covenant of Mayors) és az Energy Poverty Advisory Hub (EPAH) közös anyagában 56 lehetséges indikátort azonosítottak⁵. Ezek nem kötelezően alkalmazandó mutatók, hanem egy részletes lista, amelyből ki lehet választani azokat, amelyek a legjobban alkalmazhatóak egy adott település esetében (az indikátorok hármaskritériumának megfelelően). A kiválasztás során azonosítottuk azokat az adatbázisokat és adatforrásokat, amelyek használatával számszerűsíthető és mérhető indikátorokat kaptunk. Azon adatok és információk esetében, amelyek ilyen adatbázisokból nem elérhetőek, de fontos kiegészítői lehetnek a külső adatforrásoknak, további módszertant is alkalmaztunk: szakértői interjúkat, és egy részletes lakossági kérdőíves felmérést készítettünk.

4.2. Adatforrások

4.2.1. Adatok külső forrásokból

Ezek azok az adatbázisok, amelyeknek az adatai viszonylag könnyen hozzáférhetőek, többségük nyilvános és rendszeresen frissül. Ilyenek például az európai uniós statisztikák (Eurostat, SILC adatbázis), és az állami adatforrások (KSH adatok, a Lechner Tudásközpont E-tanúsítás oldala - az energiatanúsítványok online adatbázisa - és TEIR adatbázis). A diagnózishoz ezekből az adatokból használtuk a városra jellemzőket, a többi forrásból származó adatokat leginkább az összehasonlításhoz, illetve az összefüggések kutatásához használtuk.

Eurostat, EU-SILC

Az Eurostat által kezelt "A jövedelmekre és életkörülményekre vonatkozó uniós statisztika" (*EU statistics on income and living conditions, EU-SILC*) a jövedelemelosztásra és a társadalmi befogadásra vonatkozó összehasonlító statisztikák [nyilvánosan elérhető](#) forrása.

KSH Népszámlálás 2022

A 2023-ban megjelent 2022-es népszámlálási adatok [nyilvánosan elérhető](#) adatbázisa, amelyben település szinten is elérhetőek az adatok.

KSH egyéb adatbázisai és TEIR

A KSH honlapján nyilvánosan elérhető adatokon kívül a Habitat for Humanity Magyarország rendelkezésére állnak a Háztartási Költségvetési és Életkörülmények Adatfelvételének (HKÉF) mikrodadatállományai 2018 és 2021 közötti évekre. A HKÉF-ben található mutatók nagy átfedésben vannak az EU-SILC-ben található adatokkal, mivel Magyarország ezen adatfelvétel alapján küldi meg az adatokat az Eurostat felé. További - részben KSH adatokat - az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer ([TEIR](#)) felületéről töltöttünk le.

Lechner Tudásközpont, energiatanúsítványok adatbázisa

Az [E-Tanúsítás](#) honlap nyilvános adatbázisából lekérdezhető azon ingatlanok energetikai besorolása, amelyekről az elmúlt 10 évben készült energetikai tanúsítvány. Település és utcanév, vagy HET-szám alapján kereshető az adatbázis. Az energiatanúsítványok elérhető adatai közvetlenül az energetikai teljesítményről (primerenergia-fogyasztás) nyújtanak információt, bár nem számszerűen (kWh/m²/év), hanem energetikai besorolás formájában. Fontos itt megjegyezni, hogy 2023. november 1-től változott az energiatanúsításról szóló rendelet (176/2008 Korm. rendelet), és ennek mentén az energetikai osztályok is némiképp módosultak. A duplabetűs, AA++ -tól JJ-ig tartó skálát felváltotta az egybetűs, A+++ -tól I-ig tartó beosztás. Ugyanakkor az új osztályok minimális eltérésekkel megfeleltethetők a régieknek, így az adatbázisban szereplő, már az új

⁵ Covenant of Mayors, EPAH (2023) [Local indicators](#)

tanúsítási előírás szerint készült tanúsítványok energetikai besorolásait átkonvertáltuk a régi formába, hogy összehasonlíthatóak legyenek.

4.2.2 Önkormányzat által kezelt adatok és dokumentumok

Sátoraljaújhely önkormányzata számos értékes adatforrást bocsátott rendelkezésünkre:

- szociális ellátások feltételei és az azokban részesülők száma 2018-2023. októbere között
- költségvetési adatok 2018-2023. októbere között
- önkormányzati bérlakásokkal kapcsolatos adatok: az állomány darabszáma, komfortfokozat szerinti megoszlása, bérbeadási elv szerinti eloszlása, fenntartási mérlege (bevételek-kiadások), a lakott/üres lakások aránya, bérbeadás menetének leírása
- önkormányzati bérlőkkel kapcsolatos adatok: az érvényes bérleti szerződéssel rendelkező bérlők és jogcím nélküli lakáshasználók aránya, 2 hónapot meghaladó lakbértartozással rendelkezők száma
- Helyi Esélyegyenlőségi Program, Fenntartható Klíma és Energia Akcióterv (SECAP), Integrált Településfejlesztési Stratégia

4.2.3 Lakossági kérdőíves felmérés

A külső forrásokból származó, illetve az önkormányzat által rendelkezésre bocsátott adatok feldolgozása mellett javaslatot adtunk egy lakossági kérdőív összeállításra is. Ezzel lehetőség nyílt olyan információk beszerzésére, amely sem a külső adatforrásokból, sem az Önkormányzat által kezelt adatokból nem tud kiderülni, és amely jól kiegészíti és pontosítja a település energiaszegénységi diagnózisát. A kérdőívet elektronikusan, Google űrlapon keresztül állítottuk össze és osztottuk meg az Önkormányzattal. Az adatgyűjtés egy hónapig tartott - 2024. április 3. és május 3. között - ezalatt az idő alatt 190 kitöltés és válasz érkezett.

A kérdőívezés kétféle módon történt:

- online, egyéni kitöltéssel: a felmérést a lakosságnak az Önkormányzat közvetítette és népszerűsítette különböző fórumokon, pl. a város honlapján felugró ablakként jelent meg a link a kérdőívhez
- offline, személyes lekérdezéssel (de elektronikus kitöltéssel): korábban a SECAP-hoz szintén készült lakossági felmérés viszont csak a fent említett online formában és az energiaszegénységben leginkább érintetteket kevésbé elérve. Ezért fontosnak tartottuk, hogy ezúttal személyes lekérdezés is történjen, elsősorban ebben a célcsoportban. Ebben segítségünkre voltak a Család- és Gyermejköltségi Központ, valamint a Szervezési, Szociális és Hatósági Osztály munkatársai, akik a családsegítő ügyfelei, az önkormányzati bérlakások bérlői, illetve a szociális ellátásokban részesülők körében külön kérdőíveztek.

Az anonim kérdőívben összesen 54 kérdésre kerestük a választ, ezeket több kategóriába soroltuk:

- a Lakás/épület résznél a lakás alapadataira (tulajdonjog, típus, méret, stb.) és minőségére (komfortfokozat), állapotára (hibajelek) voltunk kíváncsiak;
- a Lakók kategóriában a háztartásban élő személyek társadalmi-gazdasági helyzetére kérdeztünk rá, mint az iskolai végzettség vagy foglalkoztatási helyzet;
- a Háztartásra vonatkozóan tettünk fel kérdéseket a bevételekkel és kiadásokkal kapcsolatosan, az állami és önkormányzati juttatások mellett különös tekintettel az esetleges tartozásokra és az energiakiadások mértékére;
- az Energiafelhasználásnál főleg a fűtéssel és az ahhoz kapcsolódó nehézségekkel foglalkoztunk;
- az utolsó, Korszerűsítések, támogatások kategóriában pedig az energiahatékonysági beavatkozásokról és felújításokról érdeklődtünk.

4.2.4. Kiegészítő források

Terepbejárás, Google streetview

Az energiatanúsítványok kiválóan jellemzik az egyes épületek adott időben meglévő energetikai állapotát. Ugyanakkor hiányosságuk, hogy nem, vagy csak közvetve adnak tájékoztatást egy ingatlan felújítottságáról, hiszen arról nem tartalmaznak információt, hogy a jelenlegi állapot az eredeti-e, vagy már valamilyen szintű energetikai felújítás eredménye. A tanúsítványi adatbázisból nem ismerhető meg sem az épület építési éve, sem a falazata, sem az, hogy családi házról vagy társasházi lakásról van szó (ez utóbbi azonban a cím alapján leellenőrizhető).

Ezért ezeket az adatokat kiegészítettük egyrészt helyszíni bejárás során szerzett információkkal. Itt nem volt cél a város teljes épületállományának feltérképezése, elsősorban arról akartunk mintát venni, hogy a város egyes részeit bejárva megfigyeljük a kívülről látható felújítottsági mértéket (hőszigetelés megléte, korszerűbb nyílászárók). Másrészt pedig ahová a terepbejárás során nem jutottunk el, ott a Google Streetview segítségével "jártunk be" utcákat. Itt a város legnagyobb részéről 2023-as felvételek szerepelnek, tehát viszonylag friss adatokat lehetett ezzel a módszerrel szerezni.

Szakértői interjúk

A diagnózis elkészítéséhez segítségünkre voltak a Család- és Gyermejköltségi Központ vezetőjével és munkatársaival, valamint a Polgármesteri Hivatal Szervezési, Szociális és Hatósági Osztályának osztályvezetőjével és szociális ügyintézőjével készített online mélyinterjúk, amelyekben az ügyfelek körében előforduló lakhatási problémákra és megoldási stratégiákra, illetve az önkormányzati támogatásokkal kapcsolatos gyakorlatra és tapasztalatokra voltunk kíváncsiak.

4.3. Indikátorok kiválasztása

A rendelkezésre álló adatforrások összegyűjtése után a részletes indikátorlistából kiválasztottuk a Sátoraljaújhely energiaszegénységi diagnózisához felhasznált indikátorokat. Mindegyik, külső adatforrásból meghatározott és számszerűsített indikátorra a kérdőíves felmérésben is rákérdeztünk.

4.3.1. Eurostat indikátorok

Az Energiahatékonysági Irányelv 8. cikke szerint a tagállamok az energiaszegénységgel érintettek körének meghatározása során legalább négy mutatót vesznek figyelembe:

- beázó tetővel, nyirkos falakkal, padlóval vagy alapozással, illetve korhadó ablakkeretekkel vagy padlóval rendelkező lakásban élő teljes lakosság (Eurostat, SILC),
- az otthon megfelelő fűtésének hiánya (Eurostat, SILC),
- a közüzemi számlák hátralékai (Eurostat, SILC),
- szegénységi arány (Eurostat, SILC és ECHP felmérések, határérték: a szociális transzferek utáni medián ekvivalens jövedelem 60 %-a).

Ezekkel a mutatókkal ebben a diagnózisban is dolgoztunk, és értelemszerűen a SILC adatbázis adatait használtuk. Bár ezek nem alkalmazhatók közvetlenül Sátoraljaújhely városára, hiszen országos mutatókról van szó, egyes évekre rendelkezésre állnak régiós szintű (Észak-Magyarország), illetve településtípusra (nem

megyei jogú város) vonatkozó adatok. Ezeket keresztezve/kombinálva becsültük meg a sátorlajújhelyi értékeket a diagnózishoz.

E négy alap indikátoron kívül a három fő tényezőt jellemző további indikátorokat is kiválasztottunk. Ezeket mutatjuk be a következő alfejezetekben.

4.3.2. Lakóépületek minősége, energetikai állapota

A városi lakóépület-állományt két fontos adatbázis elemzésével jellemeztük: az egyik a 2022-es népszámlálásból származó KSH adatok (építési időszak, falazat - ezek azok, amelyek a legindikatívabbak az épület energetikai állapotára nézve, és elérhető róluk adat), a másik a Lechner Tudásközpont által üzemeltetett e-tanúsítás honlap. A népszámlálási adatokból teljes képet nyerhetünk a város lakóingatlanairól a két megadott dimenzió mentén, megfelelően friss adatok alapján. Az energiatanúsítványok sokkal pontosabb képet adnak egy épület energiahatékonyságáról, azonban csak azon ingatlanok esetében állnak rendelkezésre, amelyeknél adásvétel vagy újjépítés miatt készült ilyen.

A felújítottság mértékéről is igyekeztünk információt szerezni, olyan módszerrel, hogy azoknak az ingatlanoknak az esetében, ahol több (jellemzően kettő) tanúsítvány is készült, néhány hónap vagy év különbséggel, megnéztük, hogy hogyan változott az energetikai besorolás. Azt feltételeztük, hogy a besorolás javulása valamilyen felújításnak köszönhetően történt. Ahol a besorolások között legalább 3 osztálynyi ugrást találtunk, és az ingatlan végül elérte legalább a DD energetikai osztályt, ott teljes körű, komplex felújítást feltételeztünk, ahol 2 vagy egy osztály javulás történt, ott pedig részleges felújítást.

Továbbá az Eurostat indikátoraként megnéztük a lakóingatlanok állapotát ("Beázó tető, nyirkos fal, korhadó ablakkeret, ...") jellemző EU-SILC és KSH HKÉF adatokat.

A lakóépületek jellemzésére kiválasztott indikátorokat, és hogy az ezeket leíró adatokat milyen forrásokból értük el, az 1. ábra foglalja össze.

	Indikátor	Adatforrás a diagnózishoz
Lakóépületek jellemzői	1980 előtt épült lakások	KSH, 2022-es népszámlálás
	GG vagy annál rosszabb energetikai besorolású lakások	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás (2024)
	II-JJ energetikai besorolású lakások	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás (2024)
	AA-CC energetikai besorolású lakások	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás (2024)
	Teljes energetikai felújításon átesett lakások aránya (2016-2024)	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás - származtatott adat
	Éves felújítási ráta (teljes felújítás)	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás - származtatott adat
	Részleges energetikai felújításon átesett lakások aránya	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás - származtatott adat
	Lakások beázó tetővel, nyirkos fallal, korhadó ablakkerettel, stb.	KSH HKÉF (2018)

1. ábra. A diagnózishoz kiválasztott indikátorok és adatforrások

4.3.3. Energiafogyasztás jellemzői

Ennél a tényezőnél is leginkább a KSH 2022-es népszámlálási adataira támaszkodtunk. Itt a fűtést jellemző adatokat használtuk: fűtőanyag (energiahordozó) és a fűtési mód (egyedi helyiségfűtés vagy központi). Az EU-SILC adatait ("Az otthon megfelelő fűtésének hiánya") szintén felvettük az indikátorok közé. Az adatok tekintetében felhasználtuk még Sátorlajújhely 2023-ban elkészített Fenntartható Energia és Klíma Akciótervét.

Az energiafogyasztás jellemzésére kiválasztott indikátorokat, és hogy az ezeket leíró adatokat milyen forrásokból értük el, a 2. ábra mutatja be.

	Indikátor	Adatforrás a diagnózishoz
Energiafogyasztás jellemzői	Egyedi helyiségfűtés (ÖSSZ fűtőanyag)	KSH, 2022-es népszámlálás
	Csak fatüzelés (ÖSSZ fűtési mód)	KSH, 2022-es népszámlálás
	Fatüzelés - Egyedi helyiségfűtés	KSH, 2022-es népszámlálás
	Gáztüzelés - Egyedi helyiségfűtés	KSH, 2022-es népszámlálás
	Áram - fűtés	KSH, 2022-es népszámlálás
	Az otthon megfelelő fűtésének hiánya	EU-SILC (2018)

2. ábra. A diagnózishoz kiválasztott indikátorok és adatforrások

4.3.4. A háztartások társadalmi-gazdasági helyzete

Ennél a tényezőnél olyan mutatókat, adatokat gyűjtöttünk össze, amelyek jellemezni tudják a háztartások társadalmi-gazdasági helyzetét, és összefüggésben, illetve hatással vannak az energiaszegénységnek való kitettségére. Így felhasználtuk a KSH népszámlálási adataiból a népességre és háztartásokra vonatkozó adatokat (demográfiai jellemzők, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, háztartástípus), bizonyos jövedelmi adatokat (KSH és a Lechner Tudásközpont TEIR adatbázisa), és az EU-SILC adatbázisból származó adatokat ("Közüzemi számlák hátralékai" és "Szegénységi arány" illetve a magyar megfelelője, a "Relatív jövedelmi szegénység"). Továbbá Sátoraljaújhely Önkormányzata által a rendelkezésünkre bocsátott adatokat a települési támogatásban részesülők köréről.

A fenti adatok mentén beazonosítottuk az energiaszegénység szempontjából legsérülékenyebb csoportokat (3. ábra): az (alacsony jövedelmű) idősek (csak 65 év feletiek a háztartásban), munkanélküli személyek a háztartásban, 3 vagy több eltartott személy a háztartásban, alacsony iskolázottságú személyek és valamilyen egészségkárosodással érintett személyek.

Társadalmi-gazdasági jellemzők	Átlagos havi nettó kereset az országos átlag arányában	KSH, Lechner Tudásközpont TEIR adatbázis (2024)
	Relatív jövedelmi szegénységi arány	EU-SILC (2023)
	Energiakiadás a jövedelem 20%-nál nagyobb	KSH HKÉF (2018)
	Közüzemi számlák hátralékosai	EU-SILC (2018)
	Bérlakásban élők	KSH, 2022-es népszámlálás
	Önkormányzati tulajdonú lakás	Helyi Esélyegyenlőségi Program (2023)
	Önkormányzati szociális bérlakás	Helyi Esélyegyenlőségi Program (2023)
	Települési támogatásban részesülők száma	Önkormányzati adat (2022)
	Csak 65 éves és idősebb személy van a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás
	Nincs foglalkoztatott személy a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás
	Van munkanélküli személy a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás
	3 vagy több eltartott személy van a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás
	Iskolai végzettség (általános iskolai 8. osztály vagy alacsonyabb)	KSH, 2022-es népszámlálás
Egészségkárosodással érintett	KSH, 2022-es népszámlálás	

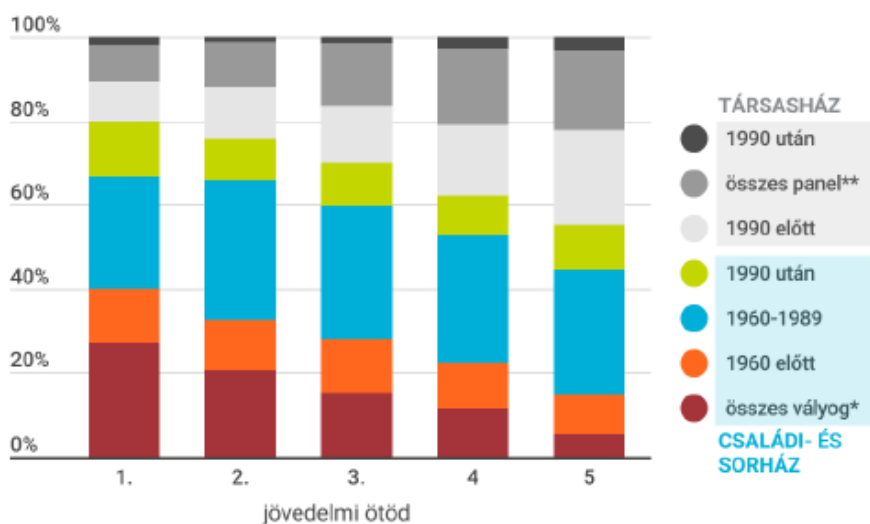
3. ábra. A diagnózishoz kiválasztott indikátorok és adatforrások

5. ENERGIASZEGÉNYSÉGI DIAGNÓZIS SÁTORALJAÚJHELYEN

A módszertani fejezetben bemutatott tényezőket, és az ezeket jellemző és számszerűsítő indikátorokat elemeztük Sátoraljaújhely esetében. Mindhárom esetben külön vizsgáltuk a külső forrásból rendelkezésre álló adatokat, illetve a kérdőív eredményeit.

5.1. Lakásminőség és a lakóépületek energetikai állapota

A lakáskörülmények alapvetően befolyásolják az életminőséget, ezért a leromlott épületek szakszerű korszerűsítése segítséget jelenthet rengeteg háztartás számára. A lakóépületek energiahatékonyságának gondosan megtervezett és kivitelezett növelése az energiaszegénység valós felszámolásának is záloga. A KSH országos adatai alapján az látszik (4. ábra), hogy az alacsony jövedelmű háztartások nagyobb része régebben épült – kevésbé energiahatékony – családi házakban él, leginkább vályog épületekben vagy régi építésű vegyes, illetve téglafalazatú épületekben. Ez a két tényező (jövedelem, lakásminőség) már erősen meghatározza egy háztartás energiaszegénységi érintettségét.

* Összes vályogfalazatú lakóház.

** Összes panel és egyéb ipari technológiával 1945 és 1989 között épült társasház.
A többi kategória ezeket az épületeket nem tartalmazza.

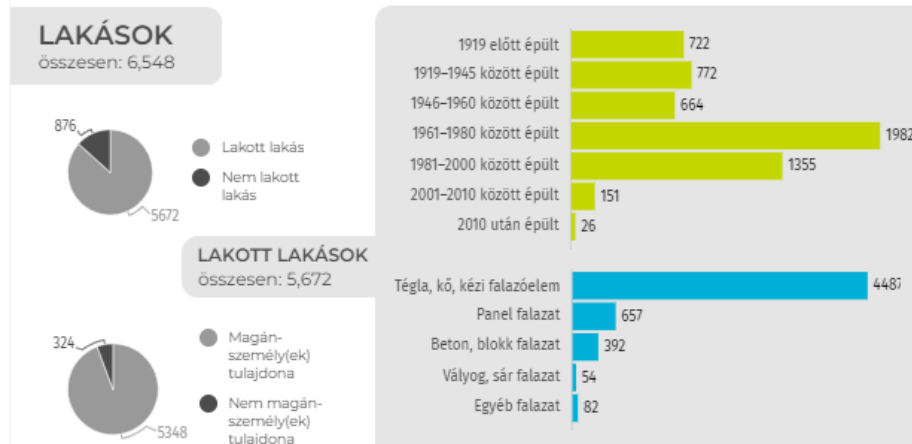
4. ábra. Az egyes jövedelmi ötödökbe tartozó háztartások épülettípus szerinti megoszlása.⁶

5.1.1. Sátoraljaújhely lakóépületeinek állapota külső adatforrások alapján

A lakásminőséget és a lakások energiateljesítményét (energetikai állapotát) olyan jellemzők befolyásolják, mint az építési év (minél régebben épület egy épület, annál rosszabb az energiateljesítménye), az épülettípus (családi ház, sorház többlakásos épület), falazat (vályog, téglafalazat, panel, stb), illetve a felújítottság mértéke (hőszigetelt vagy sem, régi vagy korszerű nyílászárók). Ennél a tényezőnél ezeket az adatokat vizsgáltuk meg külső adatforrások alapján, illetve megnéztük az ezekhez kapcsolódó összefüggéseket a lakossági kérdőívben.

⁶ Habitat for Humanity Magyarország, [Éves lakhatási jelentés 2023](#).

A legfőbb adatbázis a sátoraljaújhelyi lakóépületek jellemzésére a 2022-es KSH által végzett népszámlálás. Ebben az épülettípusra (családi ház, nem panel társasház) vonatkozóan nincs adat; a panelépületek jelenlétére és számára a falazatra vonatkozó adatból tudunk következtetni. Az építési évre és falazatra ugyanakkor pontos adatokat találtunk. Ezeket az 5. ábra mutatja.

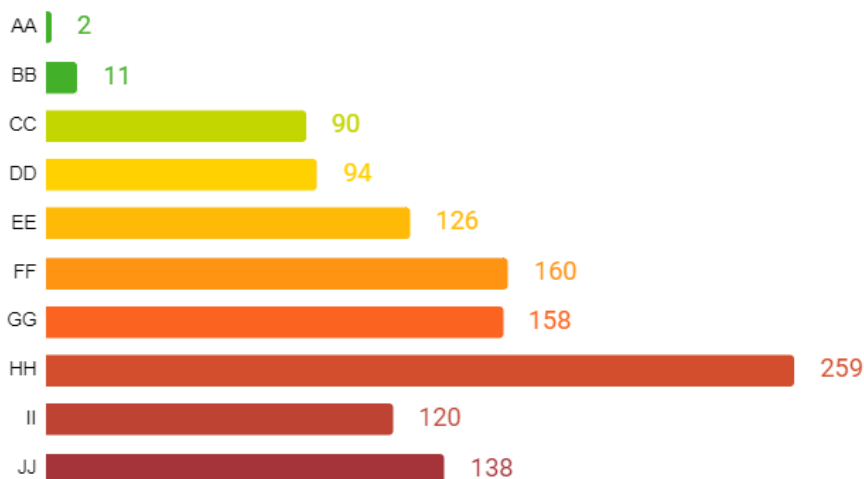
5. ábra. Sátoraljaújhely, lakott lakások jellemzői (KSH, 2022-es népszámlálás)

Ezekből az adatokból látjuk, hogy a lakott lakások jelentős része, közel háromnegyede (73%-a) 1980 előtt épült. Az 1980 előtti lakások eredeti (tehát energetikailag nem felújított) állapotukban nagy valószínűséggel nem felelnek meg a jelenleg korszerűnek tekinthető energetikai követelményeknek, így jó indikátornak tekinthetők. A sátoraljaújhelyi érték magasabb, mint az országos átlag (ami 63%), de nagyságrendileg nem tér el kiemelkedően.

A lakóépületek falazatukat tekintve legnagyobb részben (közel 80%) téglá, kő, kézi falazóelem alapanyagból készültek. Ezek szigetetlen állapotban szintén rossz energiahatékonyságú épületeknek utalnak. A vályogház - amely szintén jó indikátora lehet az energetikailag rosszul teljesítő ingatlanoknak - nem jellemző a településre, az épületeknek alig 1%-a tartozik ebbe a kategóriába (szemben az országos 13%-kal). A város lakásainak 18%-a panellakás.

Önmagában az épület építési évére, illetve falazatára vonatkozó adat nem árul el sokat az épület jelenlegi energetikai teljesítményéről, hiszen sok múlik az utólagos energetikai felújításon, leginkább a hőszigetelésen. Az épületburok (homlokzat, tető vagy padlásfödém, aljzat vagy pincefödém) megfelelő hőszigetelésével a régi építésű, és energetikai szempontból kedvezőtlen falazatú épületek is könnyen korszerűbbé tehetők, több energiaosztálynyi javulást, 30-50%-os energiamegtakarítást is el lehet érni vele.

Annak érdekében, hogy pontosabb képet kapjunk a sátoraljaújhelyi lakóépületek energetikai állapotáról, elemeztük a városban készült energiatanúsítványokat (6. ábra). Az E-tanúsítás adatbázis alapján összesen 1158 lakóingatlanál találtunk energiatanúsítványt, jellemzően ingatlanonként egyet, de több ingatlan esetében kettőt is vagy néha hármat. Ahol több tanúsítvány is elérhető volt, ott minden esetben a legújabb dátummal szereplő tanúsítvány adatait használtuk. A tanúsítványok dokumentumai (az első lap, amely a legfontosabb adatokat tartalmazza) csak a 2023. november 1. után tanúsított ingatlanok esetében elérhetők, amiből viszonylag kevés van még, így csak a mindegyik ingatlanál elérhető energetikai osztályokat gyűjtöttük le.

6. ábra. Satoraljaújhely energiatanúsítvánnyal rendelkező lakóépületeinek energetikai osztályok szerinti eloszlása

A város lakásainak, lakóépületeinek egyötöde rendelkezik érvényes energiatanúsítvánnyal. Bár ez önmagában nem egy reprezentatív adatbázis, a tanúsítványok számossága és a városon belüli viszonylag egyenletes eloszlása miatt (amelyet térképen ellenőriztünk) feltételezhetően jól jellemzi a lakóépületek általános energetikai állapotát. Ez alapján elmondhatjuk, hogy az épületek közel 60%-a tartozik a korszerűtlen GG-JJ osztályokba. Ezek az ingatlanok jellemzően 2-szer vagy akár 3-szor több energiát fogyasztanak, mint a korszerű CC vagy annál jobb besorolású ingatlanok. Ezek (AA-CC energetikai osztályú ingatlanok) jelenleg 9%-át adják a tanúsítvánnyal rendelkező lakóépület-állománynak. A valós arány ennél valószínűleg azért kisebb, mert a jó energetikai teljesítményű ingatlanok körében jellemzően magasabb a tanúsítvánnyal rendelkező épületek aránya (egyrészt mert a piacon jobban értékesíthetőek, és eladáskor szükséges tanúsítványt készíttetni, másrészt az újépítésű ingatlanok esetében is kötelező a tanúsítvány, és ezek jellemzően jobb energetikájúak, harmadrészt mert esetleg korábban részesültek olyan felújítási támogatásban, amihez szükség volt tanúsítvány elkészítésére).

Energetikai felújításra utaló adatokat (legalább 2 tanúsítvány/ingatlan, javuló energetikai osztállyal) 70 ingatlan esetében találtunk (a tanúsítvánnyal rendelkező ingatlanok 6%-a). Ebből 28 részleges (2,4%) és 42 teljeskörű (komplex; 3,6%) felújítást azonosítottunk 2016 óta, azaz 8 év alatt. A teljeskörű felújítás lenne energetikailag kívánatos, így ha a tanúsítványokból indulunk ki, azt látjuk, hogy a felújítási ráta kb évi 0,5%. A legrosszabbul teljesítő épületek 2050-ig (a karbonsemlegesség elérésének céldátuma) történő felújításához ennek többszöröse, évi 2-2,5% ráta elérésére lenne szükség. Az Épületenergetikai Irányelv⁷ legújabb módosítása szerint a tagállamoknak az energiamegtakarítási kötelezettségük nagyobb részét (55%-át) ezeknek a legrosszabbul teljesítő ingatlanok körében kell elérni, egyrészt azért, mert ezekben az épületekben a legnagyobb az energiamegtakarítási potenciál, tehát ezekben az épületekben egy felújítással 2-3x több megtakarítást is elérhetünk mint a jobb állapotúakban, másrészt mert ezáltal biztosított az, hogy az energiaszegény háztartások is részesüljenek a felújításokban, és így terheik csökkenjenek.

A tanúsítványokból számolt felújítási értéket egy terepbejárás során (7. ábra), észleléses adathoz fordított keretében egészítettük ki. Itt a külsőleg megfigyelhető felújítási elemeket rögzítettük (homlokzati hőszigetelés, a tetőszigetelés, nyílászárócsere). Ez alapján egy körülbelül 10%-os homlokzati hőszigetelési arányt észleltünk, nyílászáró-csere kb az ingatlanok 15-20%-ánál volt megfigyelhető (bár itt nem tudtuk megállapítani, hogy a legkorszerűbb nyílászáróról van-e szó).

⁷ A Európai Parlament és a Tanács (EU) [2024/1275 Irányelve](#)

7. ábra. Néhány jellemző épülettípus Sátoraljaújhelyen. (Terepbejárás, 2024. április)⁸

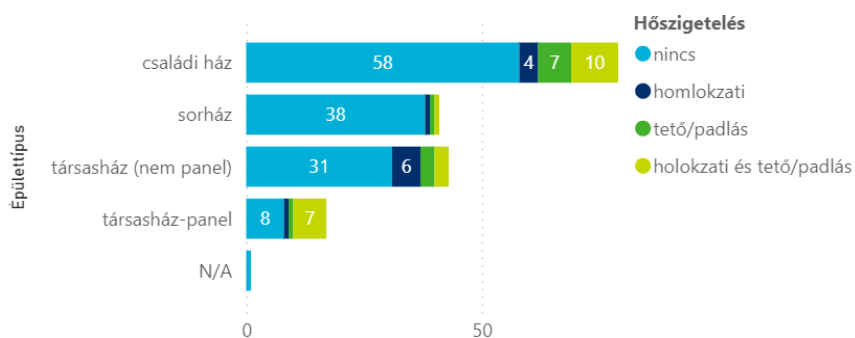
5.1.2. Sátoraljaújhely lakóépületeinek állapota a kérdőíves felmérés alapján

Ahogy a módszertani fejezetben leírtuk, a kérdőíves felmérés nem tekinthető reprezentatívnak. Ugyanakkor nagyon fontos szerepe van abban, hogy az összefüggéseket vizsgálni tudjuk, azaz meg tudjuk nézni - többek között -, hogy a különböző típusú lakóépületekre mik a jellemzők, és milyen helyzetű háztartások élnek bennük. Ezen kívül olyan információkat is le tudunk kérdezni, amelyek a népszámlálásban nem szerepelnek - például a jövedelmi helyzetről, az energiakiadások mértékéről vagy az energiafogyasztási szokásokról -, és meg tudjuk nézni, hogy milyen összefüggést találunk az egyes változók között.

A kérdőívet kitöltők közül egy híján mindenki megjelölte, hogy milyen típusú házban lakik. Eszerint a válaszadók fele családi házban lakik, 14%-a sorházban, 36%-uk pedig társasházban (11% panel, 25% nem panel). A falazatot tekintve a lakások kétharmada téglá, 19%-a vegyes (ez a két kategória a népszámlálásban összevonva szerepel), 11%-a panel és 4% vályog és egyéb. Az építési időszakot csak a válaszadók kétharmada tudta megjelölni, ezek alapján az épületek egyharmada 1970 előtt épült, 56%-a 1970 és 1990 között - tehát a válaszadók közel 90%-a 1990 előtt épület lakásban lakik (ez energetikai szempontból fontos). A válaszadók háromnegyede él teljesen hőszigetetlen lakásban; 18%-uknál homlokzati hőszigetelés van, szintén 18%-nál tető vagy padlásfödém szigetelés, ezek közül 11%-nak mindkettő (ebből következően 7-7%-nál csak az egyik). Ez a 11% körülbelül megfelel a terepbejárás során észlelt értékeknek.

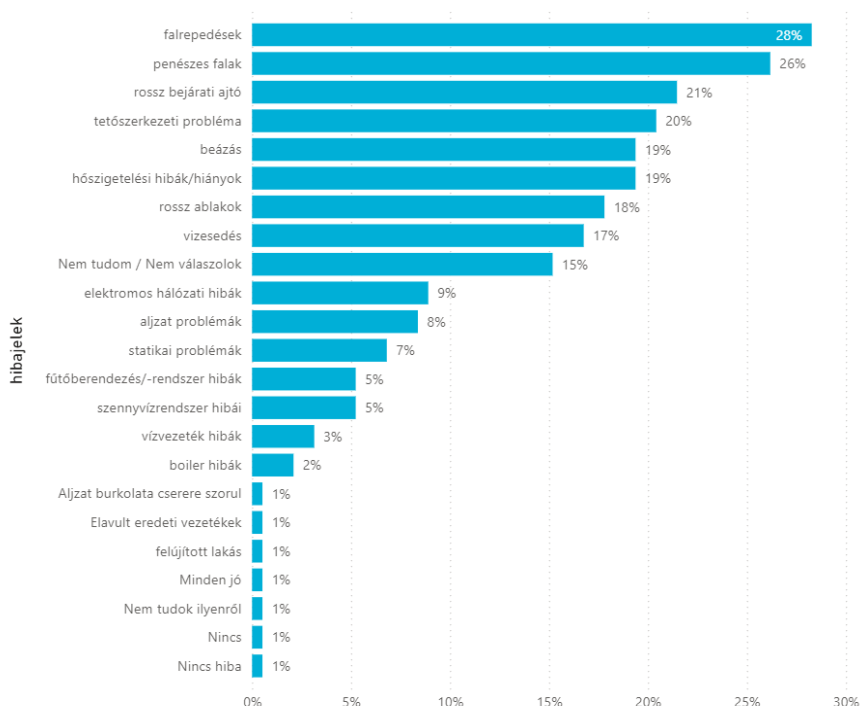
A kérdőív alapján legrosszabb a hőszigetelési arány a sorházaknál (7%), a legjobb a panelházaknál (50%). A családi házak egynegyede hőszigetelt, ezeknek a fele mind homlokzati, mind tető- vagy padlásfödém-szigetelésen is átesett (8. ábra).

⁸ Fotók: Koritár Zsuzsanna

8. ábra. Hőszigetelés megléte épülettípusonként Sátoraljaújhelyen (Kérdőívet kitöltők között)

A kérdőívet kitöltők 82%-a jelölt meg legalább egy hibajelet ingatlanán, legtöbbször falrepedést, illetve penészesedést (a válaszadók 28 illetve 26 százaléka, azaz több mint egynegyede). A 9. ábrán látjuk a hibajelek eloszlását. Ezek közül az épület rossz energetikai teljesítményére utaló jelek a penészesedés, rossz nyílászárók, hőszigetelési hibák vagy hiányok, a fűtőberendezés hibái, és bizonyos esetekben a tetőszerkezeti problémák (ha gond van a tetővel, akkor feltehetőleg a hőszigetelés sem funkcionál megfelelően, vagy nincs). A válaszadók viszonylag magas aránya (66%-a) jelölt meg egy vagy több olyan hibajelet, amelyre a SILC kérdőív is rákérdez (a Sátoraljaújhelyen lekérdezett kérdőív ezeknél több hibajelet tartalmaz). Az EU-SILC értéke⁹ országosan erre az indikátorra (“beázó tetővel, nyirkos falakkal, padlóval vagy alapozással, illetve korhadó ablakkeretekkel vagy padlóval rendelkező lakásban élő lakosság”) 2018-as adatok szerint (erről az évről elérhető a régiós adatok is) 22,4%, az észak-magyarországi régió városaira 26,9%.

9. ábra Hibajelek megjelenési arányai Sátoraljaújhelyen (Kérdőívet kitöltők között)

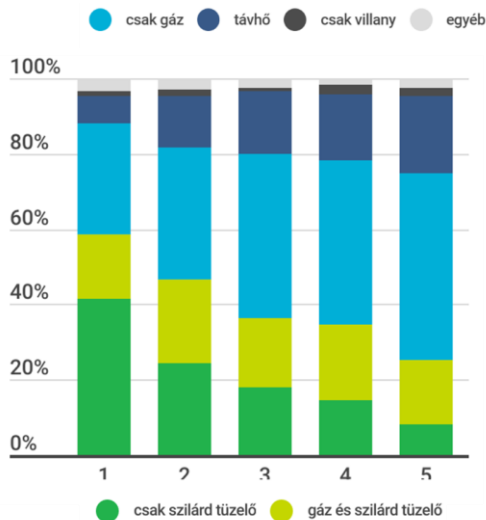
A különböző épületi jellemzőjű lakások elemzését a lakók szempontjából az 5.3.2. fejezetben (társadalmi gazdasági helyzet) ismertetjük.

⁹ EU-SILC adat, 2018

5.2. Az energiafogyasztás jellemzői

A magyar háztartásokban felhasznált energia háromnegyede fűtésre megy el, amely nagy részben az épületszerkezet (falazat, tető, nyílászárók) rossz állapotából és nagy hőigényéből fakad. Ezt a tényezőt az előző, 5.1-es alfejezetben vizsgáltuk. Emellett azonban az is jelentős befolyásoló tényező, hogy mivel és hogyan fűtünk, hiszen a tüzelőanyagok forrása, megfizethetősége és felhasználási módja is nagymértékben hozzájárul a lakhatás minőségéhez.

Magyarországon a szegényebb háztartások jóval nagyobb arányban használnak szilárd tüzelőanyagokat, így ennek az energiahordozónak a felhasználása szorosan összefügg a magyarországi energiaszegénység megnyilvánulásával. A legalsó jövedelmi ötöd 41%-a kizárólag szilárd tüzelőanyagot - túlnyomórészt tűzifát – használ, szemben a legfelső jövedelmi ötöd 8%-ával (10. ábra).

10. ábra. Fűtési mód jövedelmi szint szerint (KSH HKÉF)¹⁰

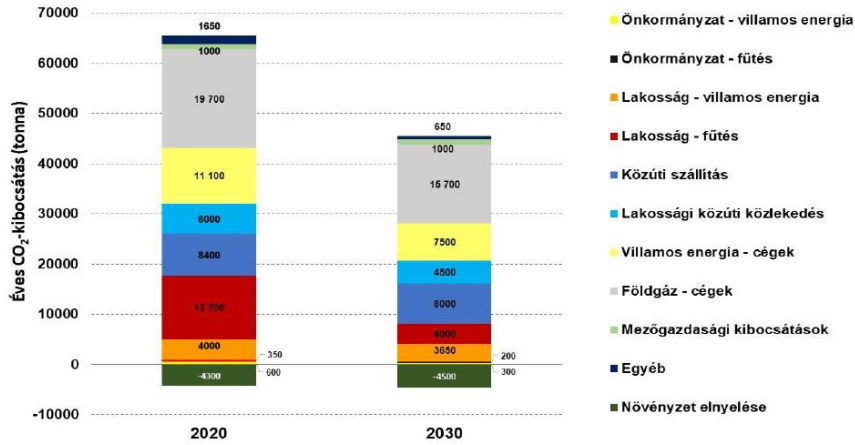
A fűtőberendezés hatékonysága, állapota, illetve a felhasznált tüzelőanyag fűtőértéke jelentős mértékben befolyásolja a fűtéshez szükséges tüzelőanyag mennyiségét. A fűtésre vezetékes energiát használók (gáz, távhő, kisebb részben áram) a fűtőanyag minőségét és fűtőértékét “készen kapják”, náluk ebben nincs mozgástér, ezzel szemben a szilárd tüzelő minősége azon is múlik, hogy a felhasználó milyen fűtőanyaghoz tud hozzáférni. A frissen vágott, nedves (akár 50% feletti víztartalom) tűzifa felhasználása rendkívül alacsony energiahatékonyságú, emellett környezet- és egészségkárosító hatású. Ugyanakkor a legrosszabb anyagi helyzetű háztartások fűtenek leginkább kizárólag szilárd tüzelővel és a jövedelmi helyzetük determinálja, hogy nem tudják jó előre beszerezni a teljes fűtési szezonra elegendő tűzifát, hogy az legalább egy évet száradhasson, valamint sok esetben erre megfelelő tárolóhelyük sincsen. Emellett az éppen kapható tűzifa minősége is sok esetben kérdéses, gyakran a szociális tűzifa is frissen vágott, vagyis a nedvességtartalma jóval magasabb az ideális 20%-nál.

A fűtőberendezés hatékonysága is kulcsfontosságú. A szegényebb háztartások között elterjedt olcsóbb fém (vas vagy lemez) kályhák hatékonysága alacsony és rossz a hőtartásuk – szinte folyamatosan „etetni” kell őket, ezért magas a károsanyag-kibocsátásuk is. Emellett általánosságban elmondható, hogy az egyedi helyiségfűtés (kályhák, gázkonvektorok, elektromos radiátorok) hatékonysága jóval a központi berendezéseké (kazánok radiátoros hőleadóval, illetve hőszivattyú) alatt van. Így az ilyen berendezéseket használók is érintettek lehetnek az energiaszegénységben.

¹⁰ Habitat for Humanity Magyarország, [Éves lakhatási jelentés 2023](#).

5.2.1. Energiafogyasztás jellemzői Sátoraljaújhelyen külső adatforrások alapján

Sátoraljaújhely 2023-ban elkészült Fenntartható Energia és Klíma Akcióterve (SECAP) szerint a város éves CO₂-kibocsátásának második legnagyobb forrása a lakossági fűtés. Az ebből származó kibocsátást a dokumentum szerint 2030-ra ennek kevesebb mint harmadára kívánják csökkenteni (11. ábra).

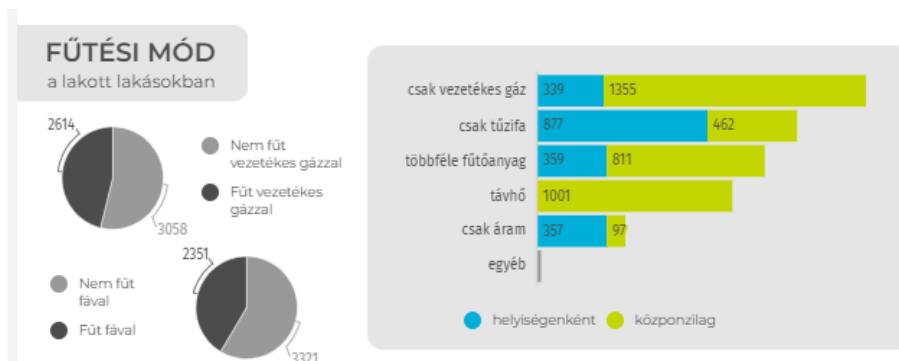

11. ábra. Sátoraljaújhely éves ÜHG-kibocsátása szektoronként 2020-ban, és a 2030-ra tervezett 30%-os csökkentés. (SECAP, 2023)

Az energiaszegénységi diagnózis, és a későbbiekben lehetőség szerint az erre épülő intézkedési terv elsődleges célja ugyan nem az üvegházhatású-gázok kibocsátásának csökkentése, hanem az energiaszegénység enyhítése, ebből azonban jól látható, hogy ha a fűtésből eredő energiafogyasztás-csökkentést segítjük energiaszegénységi intézkedésekkel, akkor egyúttal a SECAP kibocsátáscsökkentési céljaihoz is közelebb kerül a város.

A 2022-es népszámlálási adatok szerint a sátoraljaújhelyi háztartások 30%-a vezetékes gázzal fűt, ennél pedig nem sokkal kevesebben (24%) kizárólag tűzifával. 20%-uk használ többféle fűtőanyagot (leginkább gázt és tűzifát - 13,5%), míg 18%-uk távhőt, 8%-uk áramot (12. ábra)

Ha külön megnézzük az egyedi helyiségfűtések arányát (mint kevésbé hatékony fűtési mód), akkor azt látjuk, hogy a háztartások egyharmada (34%) használ ilyet; fatüzelést (kályha) 15%-uk, gázfűtést (leginkább gázkonvektor) 6%, áramot szintén 6%.

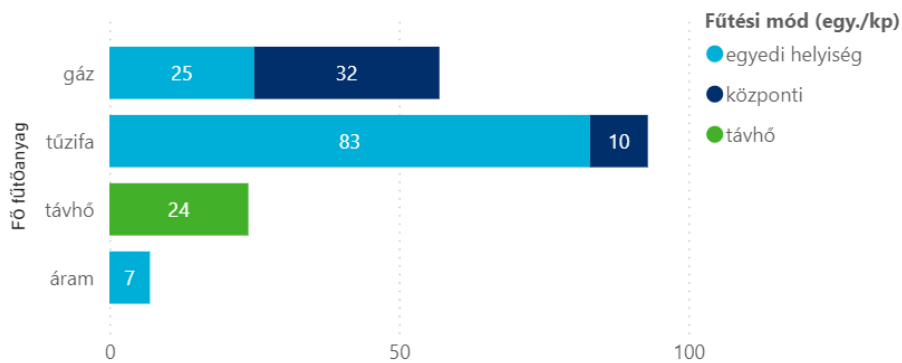

12. ábra. Sátoraljaújhely, fűtőanyag és fűtési mód (KSH, 2022-es népszámlálás)

Fontos, és európai viszonylatban az egyik leggyakrabban használt indikátor az EU-SILC adatbázisban azon háztartások aránya, akik nem tudják megfelelően melegen tartani otthonaikat. A legfrissebb adatok alapján 2023-ban¹¹ ez az arány országosan 7,2% volt. Régiós és településtípusra vonatkozó adat 2018-ra van, így az indikátortáblázatban ezt írtuk be. Az észak-magyarországi városokra vonatkozó EU-SILC adat 12,8%, ebben az országos érték 6,5% volt.

5.2.2. Energiafogyasztás jellemzői Sátoraljaújhelyen a kérdőíves felmérés alapján

A kérdőíves mintában az alábbi fűtőanyag és fűtési mód megoszlást kaptuk (13. ábra). Látjuk, hogy a kitöltők körében felülreprezentált a tűzifa-használat (a válaszadók 51%-a használja fő fűtőanyagként), illetve az egyedi helyiségfűtés (60%), ami nem csak a tűzifa esetében, de a gázfűtésnél is elterjedt.

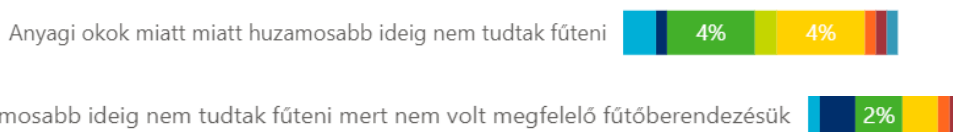

13. ábra Fő fűtőanyagok és fűtési módok Sátoraljaújhelyen (Kérdőívet kitöltők között)

Az energiafogyasztással kapcsolatban több olyan adat és információ is van, amely hatással lehet egy háztartás energiaszegénységgel való érintettségére, de vagy nem érhető el nyilvános adatbázisból, vagy településre vonatkoztatva nincs ilyen adat, vagy olyan szubjektív adatról van szó, amiről nem is készítenek hivatalos statisztikát. Ezeket az információkat a lakossági kérdőívesítés keretében igyekeztünk megismerni. Ilyenek az energiafogyasztási szokások, az, hogy mennyire szereti és mennyire tudja egy adott háztartás kifűteni az otthonát, illetve az is, hogy hány háztartás esik a rezsi-csökkentés módosítása után meghatározott, ún. átlagfogyasztás feletti kategóriába.

Arra a kérdésre, hogy megfelelőnek érzi-e azt a hőmérsékletet, amelyre fel szokta fűteni az ingatlanát, a válaszadók 60%-a válaszolt igennel; 32%-nál időnként előfordul, hogy fázik benne, 7%-uknak pedig melegebb esne jól. E két kategória válaszadóinak többsége fával fűt, második legtöbbször pedig gázkonvektorral. A válaszadók 3%-a úgy nyilatkozott, hogy ha fázik, akkor sem fűt be jobban, 12% pedig azt mondta, hogy csak azokban a helyiségekben fűt, ahol tartózkodik. Az elmúlt fűtési szezonban anyagi okok miatt a válaszadók 13%-a huzamosabb ideig, a fűtőberendezés hibája/hiánya miatt pedig 7%-uk nem tudta mindig megfelelő hőmérsékletre kifűteni az ingatlanát. A 14. ábrán látható, hogy ezek ezek a háztartások is zömmel a tűzifával fűtők közül kerültek ki.

Fő fűtési mód: ● gázcirkó ● gázkonvektor ● vaskályha ● központi kazán ● cserépkályha ● hőszugárzó/fűtőpanel ● hűtő-fűtő klíma ● távhő ● N/A

14. ábra. Otthonukat megfelelően kifűteni nem tudok aránya Sátoraljaújhelyen (Kérdőívet kitöltők között)

¹¹ EU-SILC adat, 2023

Az energiafogyasztás jellemzésére fontos adat az is, hogy a válaszadók 5%-a maga is gyűjtött tüzelőt (gallyat, ágot, nyessedéket) az elmúlt fűtési szezonban, illetve 1% használt szenet/lignitet a fűtéshez. A fűtésre gázt vagy áramot használók 9%-a került tavaly a rezsicsökkentésben megszabott átlagfogyasztás fölé; a teljes válaszadói kört tekintve ez az arány 6%.

5.3. A lakosság társadalmi-gazdasági helyzete

Az energiaszegénység felmérése szempontjából a megfizethetőség kulcsfontosságú tényező, így a jövedelmi viszonyoknak, a családok bevételeinek és az energiára fordított kiadások mértékének meghatározó jelentősége van. Bár az energiaszegénység nem feleltethető meg egy az egyben a jövedelmi szegénységnek, az alacsony jövedelemmel rendelkező háztartások erősen kitétek az energiaszegénység kockázatának. Így az alacsony jövedelem a jelenség egyik meghatározó indikátora, és jó kiindulópont a feltérképezéshez.

Az energiafogyasztás mértéke nem csak attól függ, hogy mennyi energiára van szükség az ingatlan kifűtéséhez - azaz az épület hőigényétől és a fűtőberendezés hatékonyságától (e két tényezőt az előző két alfejezetben jártuk körbe) -, hanem szorosan összefügg az energiahordozók árával és így az energiakiadásokkal is. Így az energiaszegénységre utalhat az, ha egy háztartás anyagi okok miatt nem tudja megfelelő hőmérsékletre fűteni az otthonát, de az is, ha a kifűtés túl sokba kerül, és ennek költségei aránytalanul nagy részét képezik a háztartás bevételeinek és kiadásainak.

A lakásfenntartás, amely az energiakiadásokat is tartalmazza, a második legnagyobb kiadáscsoport az élelmiszerek után a háztartások összes éves fogyasztásából; országos átlagban a kiadások 19%-át költötték erre a célra 2020-ban. Viszont amíg ez az arány a legmagasabb jövedelmi ötödben csak 16%, addig a legalacsonyabb jövedelműek körében 22%. A szegényebb háztartások (legalsó jövedelmi ötöd) átlagosan a jövedelmük 15%-át fordítják energiakiadásra, szemben a felső jövedelmi szintűek 7%-ával¹².

Az alacsonyabb jövedelműek körében nagyobb arányban használt tűzifa ára ráadásul - a gázzal ellentétben - folyamatosan emelkedett; az elmúlt 10 évben több mint háromszorosára nőtt, míg a gázár a rezsicsökkentés módosítását követő rövid megugrás után hozzávetőlegesen 10%-kal drágult 2013 óta. Tehát a tűzifát használó háztartások kiadása jelentősen megnövekedett, ami egyre nagyobb terhet ró ezekre a háztartásokra, és sokan rosszabb minőségű és jóval szennyezőbb tüzelőanyagokat (pl. lignitet, éghető hulladékot, lomokat) is kénytelenek használni.

Az energiafogyasztást, és így a kiadásokat természetesen csak korlátozott mértékig lehet visszafogni, és amennyiben egy háztartás jövedelme nem elegendő vagy váratlan kiadások jelentkeznek, előfordulhat, hogy tartozást kezdenek felhalmozni a szolgáltatóknál. Az energiaszegénység vizsgálata szempontjából meghatározó fontosságú tehát az, hogy

- milyen a háztartások jövedelmi viszonya, illetve társadalmi-gazdasági helyzete (van-e eltartott a családban és ha igen akkor hány, van-e nyugdíjas korú, van-e munkanélküli, stb).
- anyagi okok miatt hány háztartás nem tudja megfelelően kifűteni az otthonát,
- a háztartás jövedelmének hány százalékát költi az energiafogyasztás költségeinek fedezésére, és
- mekkora a hátralékosság a közüzemi (elsősorban energia-) számlákkal

¹² Habitat for Humanity Magyarország, [Éves lakhatási jelentés 2023](#).

5.3.1. A háztartások társadalmi-gazdasági helyzete Sátoraljaújhelyen külső adatforrások alapján

A jövedelmi adatokra vonatkozóan Sátoraljaújhelyre, illetve a régióra és településtípusra találunk különböző átlagjövedelmi adatokat, a KSH és a TeIR adatbázisokból. Ezek szerint Sátoraljaújhelyen az egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem 1.899.965 Ft volt 2022-ben. Ez az országos átlag 83%-a. A GKI számításai szerint¹³ NAV adatok alapján Sátoraljaújhelyen az átlagos havi nettó kereset 2022-ben 200.000 és 250.000 forint között volt, az országos átlag havi nettó 285.000 Ft. Ugyanez a KSH megyei adatai¹⁴ alapján Borsod-Abaúj-Zemplén megyére 266.395 Ft volt 2022-ben, 2023-ban ez 305.818 Ft-ra növekedett. Ezek az értékek az országos átlag 80%-a.

A jövedelmi viszonyokhoz kapcsolódó, európai szinten használt energiaszegénységi indikátor a relatív jövedelmi szegénységben élők aránya, azaz azon személyek aránya, akik a szociális transferek utáni medián ekvivalens jövedelem 60 %-ánál alacsonyabb jövedelemmel rendelkeznek. A nettó jövedelem mediánértéke országosan 342.800 Ft volt 2023. decemberében, ennek a 60%-a 205.680 Ft. Az ennél alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők arányára országos, régiós és településtípusra jellemző adatok állnak rendelkezésre: 2023-ban az országos relatív jövedelmi szegénységi arány 13,1%¹⁵, az észak-magyarországi régióban 19,8%, a (nem megyei jogú) városokban 12,7%¹⁶. A Sátoraljaújhelyre jellemző arány feltehetően e két utóbbi érték közé esik. Az indikátorok számszerűsítését tartalmazó táblázatban ezért ez a tól-ig érték szerepel.

Az energiaszegénységre fordított kiadások nagysága is jó mutatója az energiaszegénységnek. Magyarországon a 20%-os értéket tekintjük magas aránynak, azaz azokat a háztartásokat soroljuk ide, akik a jövedelmük több mint egyötödét energiára költik. A legfrissebb adat 2018-as, ekkor országosan a háztartások 20%-a tartozott ebbe a kategóriába, az észak-magyarországi régióban ez az arány 18,6% volt.

A magas energiakiadások következménye lehet az energiaszámlák befizetésével való elmaradás. Ehhez is tartozik egy európai uniós szinten mért adat, a közüzemi számlák hátralékai, amit szintén használnak az energiaszegénység indikátoraként. 2018-ban országosan a háztartások 9,2%-a, az észak-magyarországi régióban 10,5%-a került hátralékba a közüzemi számláinak befizetésével.

A sérülékeny háztartások beazonosítása fontos még, azaz azoké, akik élethelyzetüknél fogva nagyobb kockázattal lehetnek érintettek az energiaszegénységgel. Sérülékenynek azonosított háztartások azok, ahol csak 65 és idősebb korúak vannak, ahol nincs foglalkoztatott, illetve van munkanélküli, ahol három vagy több eltartott személy él, ahol alacsony az iskolázottság, illetve ahol előfordul valamilyen egészségkárosodás. A sérülékeny csoportok között említhetjük még a valamilyen egészségkárosodással (tartós betegség, fogyatékos, korlátozott) érintett lakosokat. Itt nincsenek Sátoraljaújhelyre megjeleníthető, csak országos, illetve megyére és településtípusra meghatározott adatok (szintén a KSH 2022-es népszámlálási eredményei alapján). Eszerint a borsod-abaúj-zemplén megyei nem megyei jogú városokban átlagosan a lakosok egyötöde él valamilyen tartós betegséggel (az országos adat valamivel alacsonyabb, 18%), 9,17%-ának fogyatékosága van vagy súlyosan korlátozott (országos arány 8,25%), 19,8% pedig mérsékelten korlátozott (országosan 20%). Ezekre a csoportokra a KSH 2022-es népszámlálása során történt adatfelvétel, így pontos számokat tudunk Sátoraljaújhelyre vonatkozóan.

A sérülékeny háztartások közé szokták még sorolni a bérlakásban élő háztartásokat, egyfelől mert a lakbér (és egyéb alapvető szükségletek) kifizetése után kevesebb jövedelem marad, ami miatt jobban rákényszerülhetnek az energiával való takarékoskodásra, másrészt mert a tulajdonosoknak (leginkább a piaci bérlakásokról van szó) nem áll érdekében energiahatékonysági felújítást végezni, hiszen nem ő használja az ingatlant. A KSH adatai szerint 2022-ben 495 lakott bérlakás volt Sátoraljaújhelyen, ennek nagyobbik része önkormányzati (jelenleg 350 db, amelyből 267 rendelkezik bérleti jogviszonnyal, 17 jogcím nélküli és 66 üres lakás).

¹³ [GKI Gazdaságkutató Zrt.](#), 2023.

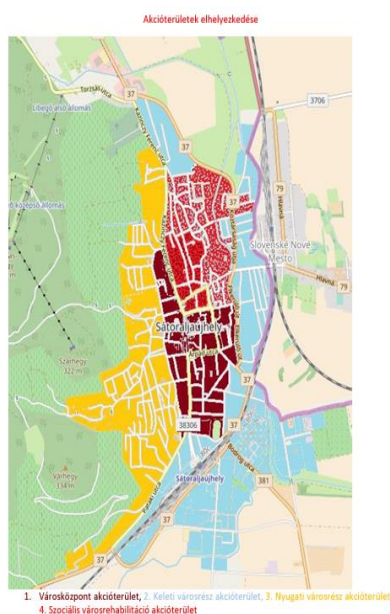
¹⁴ A teljes munkaidőben alkalmazásban állók kedvezményes nélküli nettó átlagkeresete, [KSH 2022](#).

¹⁵ [EU-SILC, 2023](#).

¹⁶ [KSH, 2022](#)

Az energiaszegénységi diagnózis elkészítésekor azt is meg szokták vizsgálni, hogy vannak-e földrajzilag lehatárolható területek, ahol az érintett, illetve sérülékeny háztartások jelentősebb arányban előfordulnak. Itt mindenképp először a Sátoraljaújhely szegregátumaiban élőket kell megemlítenünk. A településen belül három településrészben található szegregátum, ahol mintegy 1400 fő, a település lakosságának 9%-a él. Az ITS-ban lehatároltak egy ún. Szociális városrehabilitációs akcióterületet (15. ábra), amelynek magját a 2011. évi KSH adatok alapján lehatárolt 1199 fős szegregátum adja. A szegregált terület Sátoraljaújhely szociális szempontból leghátrányosabb helyzetben élő lakosainak szolgál lakóhelyül. Az itt élők jelentős része alacsonyán képzett és alig foglalkoztatott. A családok bevételi forrása leginkább a szociális ellátórendszer ellátásaiból ered, kiegészülve az alkalmi, illetve közfoglalkoztatásból eredő munkabérral. Az anyagi javak szűkössége kihat a lakhatási körülményeikre is. A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül a szegregált területen (35,1%) több mint ötszöröse a városi átlagnak.¹⁷ Mindezek alapján a szociális városrehabilitációs akcióterületen, és a többi szegregátumban élők egyértelműen az energiaszegénységgel (súlyosan) érintett háztartások közé tartoznak.

Megnéztük, hogy a szegregációs területeken kívül van-e más olyan földrajzilag lehatárolható településrész, ahol nagyobb arányban találunk sérülékeny csoportokat. Az Integrált Településfejlesztési Stratégiában azonosított akcióterületek a Városközpont, a Keleti és a Nyugati városrész (15. ábra). A Keleti városrészben a lakosság mintegy harmada él, itt jelentős részt alkotnak a házigyári technológiával épült lakótömbök. A településrész lakossága az átlagnál fiatalabb, ugyanakkor más mutatókban a leginkább elmaradott (alulképzettség, munkanélküliség nagyobb aránya). Ebből kifolyóan a hátrányos helyzetűek aránya is magasabb. A nyugati városrész Sátoraljaújhely családi házas övezete. Itt inkább az előregedés jellemző, a fiatal korosztály alulreprezentált. A képzettségi mutatók az átlagnál kedvezőbbek, ugyanakkor a településrész belső, illetve településszéli részén szegregátumok alakultak ki. A Városközpont a történeti városrész, számos műemléképülettel. Az utóbbi évek funkcióbővítés és városrehabilitációs beruházásai a városközpont megújulását és vonzó környezet kialakulását eredményezték. Sátoraljaújhely lakosságának egyharmada él a városrészben, akik az átlagnál kedvezőbb képzettséggel és foglalkoztatási, jövedelemszerzési mutatókkal rendelkeznek. Ezek alapján egyik városrészt sem jellemeznénk energiaszegénységgel érintett területnek, de a háztartások szintjén biztos, hogy megjelenik a jelenség. Itt érdemes azonos háztartásokat beazonosítani, amelyeknél a három fő tényező indikátoraiból több is előfordul; ezek a háztartások az energiaszegénységgel érintettek.

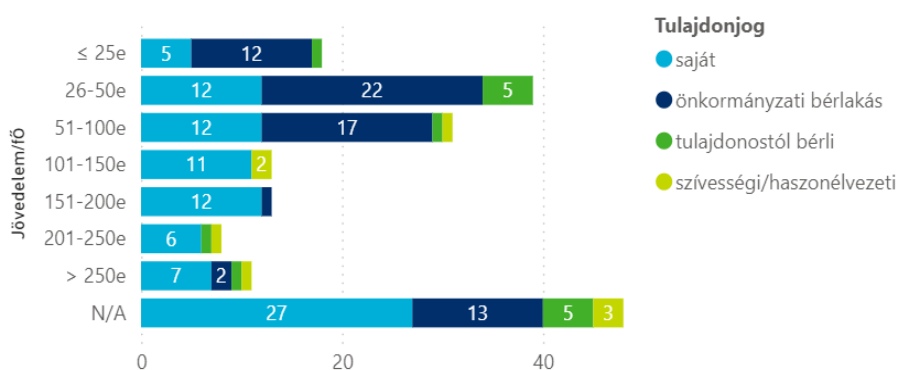
15. ábra. Az Integrált Településfejlesztési Stratégiában lehatárolt akcióterületek.

¹⁷ Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)

5.3.2. A háztartások társadalmi-gazdasági helyzete Sátoraljaújhelyen a kérdőíves felmérés alapján

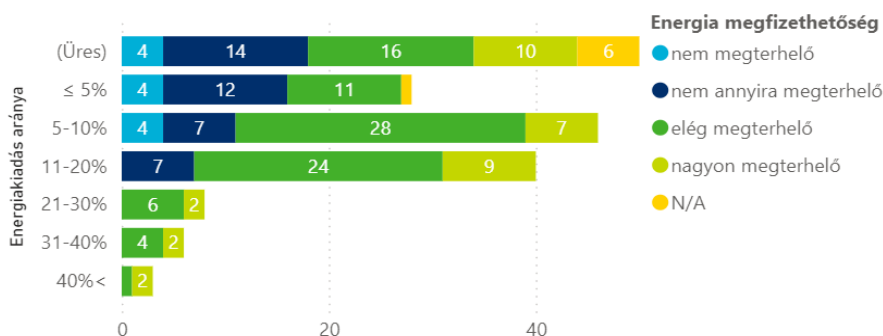
Mivel a kérdőívünk nem reprezentatív, így a felmérés eredményei sem tekinthetők a városi viszonyokat pontosan jellemző adatoknak. Ugyanakkor néhány összefüggést mégis jól mutat, és arra alkalmas, hogy a különböző jellemzők alapján felállított csoportokat jellemezzen. A felmérés társadalmi-gazdasági helyzettel kapcsolatos kérdései célozták a jövedelmi viszonyokat, az energiára fordított kiadásokat, azt, hogy mennyire érzik a háztartások ezeket a kiadásokat megterhelőnek, az anyagi helyzetük mennyire befolyásolja az energiafogyasztás mértékét, illetve megnéztük, hogy az ezekre adott válaszok mennyire jellemeznek egy-egy csoportot, pl. a használt fűtőanyag, a fűtés módja, épülettípus, illetve a tulajdonjog (saját tulajdon vagy önkormányzati, esetleg piaci bérlakás) szerint.

Az egy főre eső jövedelemre vonatkozó kérdést a válaszadók háromnegyede töltötte ki (ez viszonylag magas arány). A relatíve nagy számú alacsony jövedelmet az is indokolja, hogy a kérdőívet kitöltők között magas számban (az összes kitöltő 36%-a) voltak önkormányzati szociális bérlakásban élők, akiket személyesen kérdeztek (16. ábra).

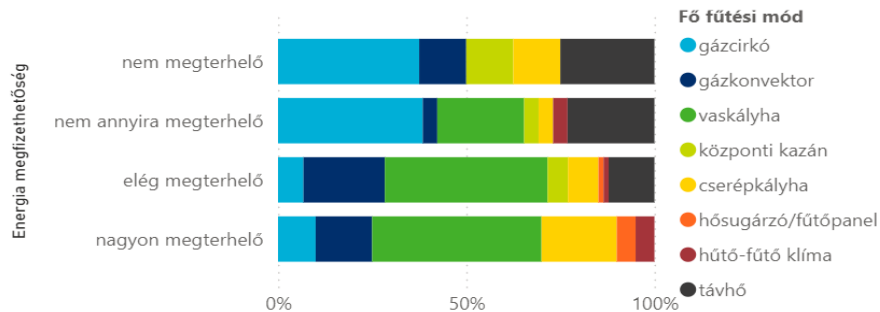
16. ábra. Egy főre eső jövedelem a háztartásban a lakás tulajdonjoga szerinti megoszlásban (Kérdőívet kitöltők között)

Az energiakiadások jövedelemhez viszonyított arányát is megnéztük azok esetében, akik mindkét kérdésre válaszoltak. Itt is a 20%-os arányt tekintettük mutatósnak: a válaszadók 13%-a került ebbe a kategóriába. Érdekes, hogy itt jóval kevesebben voltak a szociális bérlakást bérlők (mindössze 4%), mint a saját tulajdonban élők vagy piaci bérlők (9%). Rákérdeztünk a felmérésben arra is, hogy mennyire találják megterhelőnek a kiadásokat. Ezt a szubjektív elemet azért hoztuk be, mert erre sokkal többen hajlandóak válaszolni, mint megadni a konkrét jövedelmi viszonyokat és az energiakiadásokat. Ugyanakkor az energiakiadások arányával összenézve azt látjuk, hogy minél magasabb ez az arány, annál inkább megterhelőnek érzik ezeket a kiadásokat. A válaszadók elég magas aránya, 70%-a nyilatkozott úgy, hogy számára valamennyire megterhelők az energiakiadások, ebből 19% szerint nagyon megterhelő (17. ábra).

17. ábra. Az energiakiadások arányának és megfizethetőségének összefüggése (Kérdőívet kitöltők között)

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy van-e összefüggés a megfizethetőség és a fűtőanyag illetve fűtési módok között. Erre nagyjából azt az eredményt kaptuk amit vártunk: a kevésbé hatékony egyedi helyiségfűtést használók, illetve a rezsicsökkentésből kimaradó tűzifával fűtők jóval nagyobb arányban jelölték meg a megterhelő kategóriákat (18. ábra).

18. ábra Az energia megfizethetősége az egyes fűtési módokkal összefüggésben (Kérdőívet kitöltők között)

Az energiafogyasztással kapcsolatos nehézségekre is rákérdeztünk a kérdőívben. A megfizethetőséggel összefüggésben lévő nehézségeket emeljük most ki a szövegben, a 19. ábrán azonban az összes választ tartalmazó diagram látszik. Eszerint, az elmúlt fűtési szezonban a válaszadók 13%-a (25 fő) anyagi okok miatt huzamosabb ideig nem tudott fűteni. 9%-nak (17 fő) volt rezsihátraléka (közműtartozása), 6%-uk (11 fő) a rezsicsökkentésben megszabott átlagfogyasztási határ fölé került, és 1%-nál (2 fő) ki is kapcsolták a nem fizetett számlák miatt.

19. ábra. Energiafogyasztással kapcsolatos nehézségek (Kérdőívet kitöltők között)

6. ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK

Az energiaszegénységi diagnózis felállítása az első lépése annak, hogy a későbbiekben a települési önkormányzat az érintett háztartásokat tudatosan célzó és a problémát megfelelően kezelő intézkedéseket tudjon kidolgozni, bevezetni. Bár ennek az anyagnak nem célja, hogy konkrét intézkedési javaslatokat, cselekvési tervet dolgozzon ki Sátoraljaújhely Önkormányzata számára az energiaszegénység kezelésére, a diagnózis felállítása során már kirajzolódnak irányok és területek, ahol érdemes intézkedéseket tenni a települési energiaszegénység mértékének csökkentése érdekében.

Az energiaszegénységi diagnózis fő célja az energiaszegénység által érintett, illetve a kockázatának kitett sérülékeny csoportok azonosítása, jellemzése és nagyságrendjének meghatározása.

Itt foglaljuk össze a részletes diagnózis legfontosabb megállapításait, bemutatunk egy eszköztárat amelyből az önkormányzat a későbbiekben ki tudja választani a számára megvalósíthatóakat, és néhány konkrét javaslatot is megfogalmazunk a továbblépési lehetőségekre.

6.1. Az energiaszegénységi diagnózis főbb megállapításai

A diagnózis legfontosabb kimenete az indikátortáblázat, amely az egyes tényezőkre lebontva tartalmazza a számszerű indikátorokat (20. ábra). A sárgával megjelölt oszlop értékeit használtuk fel közvetlenül a diagnózis felállításához, az országos érték, illetve a lakossági kérdőív eredményeit az összehasonlíthatóság miatt adtuk hozzá az oszlopokhoz. Minden indikátor esetében feltüntettük a felhasznált adatforrást, a megjegyzésben pedig magyarázó információkat közöltünk.

Emlékeztetőül: A Polgármesterek Szövetsége és az EPAH közös, 56 elemet tartalmazó indikátorlistájából indultunk ki. Indikátorként azokat az adatokat választottuk ki, amelyek a legjobban jellemzik a helyi viszonyokat, és megfelelnek a hármas kritériumnak, azaz

- megfelelően jellemzik az energiaszegénység valamely aspektusát,
- mérhetőek és
- a jelenben és a jövőben is hozzáférhetőek.

Három fő tényezőre választottunk indikátorokat (Lakóépületek jellemzői, Energiafogyasztás jellemzői, Háztartások társadalmi-gazdasági jellemzői), mert ez követi az Energiahatékonysági Irányelvben megfogalmazott definíció irányvonalát (az alacsony jövedelem, a magas energiaköltségek és a lakások rossz energiahatékonysága). Emellett összefoglaltuk még azokat a helyi rendeleteket, amelyek jelenleg is bizonyos szempontból szolgálnak energiaszegénység-enyhítési célokat. A fent említett indikátorlistában ugyan ez is indikátorként szerepel, mi mégsem foglaltuk bele a táblázatba, mert pusztán a rendeletek számosságát nem tartottuk helyi szinten megfelelő mutatónak.

	Indikátor	Adatforrás a diagnózishoz	Háztartás / Lakás (db)	Települési arány (diagnózis)	Országos arány	Lakossági kérdőív	Megjegyzés
Lakóépületek jellemzői	1980 előtt épült lakások	KSH, 2022-es népszámlálás	4140	73%	63%	89%	A kérdőívben az 1980 előtt épült lakások aránya szerepel
	GG vagy annál rosszabb energetikai besorolású lakások	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás (2024)	675	58%	56%		Országos érték: Hiteletintézet Szemle, 22. évf. 3. szám, 2023. szeptember
	II-II energetikai besorolású lakások	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás (2024)	278	22%	16%		Országos érték: Hiteletintézet Szemle, 22. évf. 3. szám, 2023. szeptember
	AA-CC energetikai besorolású lakások	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás (2024)	103	9%	6%		Országos érték: Hiteletintézet Szemle, 22. évf. 3. szám, 2023. szeptember
	Teljes energetikai felújításon átesett lakások aránya (2016-2024)	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás - számozott adat	42	3,6%		6%	Az indikátorok meghatározásának módszertanát a tanulmány tartalmazza
	Éves felújítási ráta (teljes felújítás)	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás - számozott adat		0,5%	0,1%	0,6%	
	Részleges energetikai felújításon átesett lakások aránya	Lechner Tudásközpont, E-tanúsítás - számozott adat	28	2,4%		16%	
Lakások beázó tetővel, nyirkos fallal, korhadó ablakkerettel, stb.	KSHHKÉF (2018)		26,9%	22,4%	66%	A lakossági kérdőívben legalább a HKÉF-ben használt hibajelkétől legalább egyet bejelölők aránya	
Energiafogyasztás jellemzői	Egyedi helyiségfűtés (ÖSSZ fűtőanyag)	KSH, 2022-es népszámlálás	1937	34%	29%	59%	Gázkonvektor, szilárd tüzelésű kályha, elektromos radiátor, stb.
	Csak fatüzelés (ÖSSZ fűtési mód)	KSH, 2022-es népszámlálás	1339	24%	15,5%	39%	Egyedi helyiség- és központi fűtés is
	Fatüzelés - Egyedi helyiségfűtés	KSH, 2022-es népszámlálás	877	15%	8,5%	46%	
	Gáztüzelés - Egyedi helyiségfűtés	KSH, 2022-es népszámlálás	339	6%	13%	14%	
	Áram - fűtés	KSH, 2022-es népszámlálás	454	8%	3%	4%	
	Az otthon megfelelő fűtésének hiánya	EU-SILC (2018)		12,8%	6,5%	8%	Országos és régiós adat 2018-ról érhető el, ezért az összehasonlítás miatt ezt az évet választottuk.
Társadalmi-gazdasági jellemzők	Átlagos havi nettó kereset az országos átlag arányában	KSH, Lechner Tudásközpont TBR adatbázis (2024)		80-83%			Havi, éves, nettó és bruttó keresetek (HUF) adatait ld. a tanulmányban
	Relatív jövedelmi szegénységi arány	EU-SILC (2023)		19,8%	13,1%		A medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek aránya
	Energiakiadás a jövedelem 20%-nál nagyobb	KSHHKÉF (2018)		18,6%	20%	13%	
	Közvetlen számlák hátralékosai	EU-SILC (2018)		10,5%	9,5%	9%	
	Bérlakásban élők	KSH, 2022-es népszámlálás	495	9%	9%		
	Önkormányzati tulajdonú lakás	Helyi Esélyegyenlőségi Program (2023)	350	6%			Az országos érték a KSH 2022-es népszámlálási adataiból származik
	Önkormányzati szociális bérlakás	Helyi Esélyegyenlőségi Program (2023)		4%			
	Települési támogatásban részesülők száma (fő)	Önkormányzati adat (2022)	403	3%			Főre vonatkoztatott adat. Rendszeres és rendkívüli összesen. Tüzelőanyagot, rezsitámogatás, stb.
	Csak 65 éves és idősebb személy van a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás	1480	26%	23%		
	Nincs foglalkoztatott személy a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás	2039	36%	30%		
	Van munkanélküli személy a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás	360	6%	5%		
	3 vagy több eltartott személy van a háztartásban	KSH, 2022-es népszámlálás	344	6%	6%		
	Iskolai végzettség (általános iskolai 8. osztály vagy alacsonyabb)	KSH, 2022-es népszámlálás		28%	28%		Nem háztartásra, hanem lakosságra vonatkoztatott adat
Egészségkárosodással érintett	KSH, 2022-es népszámlálás		20%	18%		Nem háztartásra, hanem lakosságra vonatkoztatott adat	
Szegregátumban élő lakosok száma	Integrált Településfejlesztési Stratégia		9%			Nem háztartásra, hanem lakosságra vonatkoztatott adat	

20. ábra. Az energiaszegénységi diagnózishoz azonosított és számszerűsített indikátorok

Ezek alapján összefoglalóan az alábbi főbb megállapításokat tesszük:

- Az indikátorok számszerűsítése utáni becslésünk szerint a sátorlajújhelyi háztartások **legalább 20%-át érintheti az energiaszegénység**; ezen felül még legalább 10%-a kitett a kockázatának. Ez magasabb arány, mint a 10-15%, ami a SECAP-ban szerepel becslésként.
- A **legérintettebb csoportok** a relatív jövedelmi szegénységgel érintettek, azok ahol az energiakiadások a jövedelem 20%-ánál nagyobb részt tesznek ki, a korszerűtlen fűtőberendezést használók, és a két legrosszabbul teljesítő energetikai besorolású lakásban élők. Ezek aránya egyenként mind megközelíti vagy meg is haladja a 20%-ot.
- **Sérülékeny csoportként** (azaz jelenleg nem feltétlenül érintett, de tagjai élethelyzetüknél fogva jobban kitettek az energiaszegénység kockázatának) azonosítottuk a bérlakásban élőket, azokat a háztartásokat ahol csak 65 és idősebb korúak vannak, ahol nincs foglalkoztatott, illetve van munkanélküli, ahol három vagy több eltartott személy él, ahol alacsony az iskolázottság, és akik valamilyen egészségkárosodással érintettek.

- **A település 3 szegregátumában a lakosság mintegy 9%-a él**, rájuk fokozottan jellemző az érintettség és a sérülékenység.
- A városban a szegregátumokon kívül nincs más földrajzilag egyértelműen lehatárolható terület, amit energiaszegénységgel lehet jellemezni. Ezt a terepbejárás is megerősíti, ahol a legtöbb utcában, a családi házas övezetekben, egyaránt megtalálható volt teljes korszerűsítésen átesett, és a rossz (energetikai) állapotú ingatlan. Így a területalapú megközelítés leginkább a szegregátumoknál lehet alkalmazható, azokon kívül más szempontú – **a három fő tényezővel összefüggő**, és a sérülékenységet meghatározó jellemzők alapján történő – **lehatárolást javasolunk**.
- **Épületenergetikailag a legrosszabb állapotban a sorházak vannak**, és ezekben használják leginkább a korszerűtlen fűtési megoldásokat (rossz hatékonyságú egyedi helyiségfűtés, leginkább szilárd tüzelésű kályhák). A legtöbb szociális bérlakás ebbe a kategóriába tartozik.
- **Az energetikailag legrosszabbul teljesítő épületek aránya** (II-JJ energiasztály) az energiatanúsítványok alapján **20% körüli**, ami feltehetőleg ennél is magasabb az összes épület körében. A korszerűtlen ingatlanok (GG energetikai besorolás vagy rosszabb) aránya közel 60%.
- **A fatüzelést használók - a lakosság egynegyede** - az energiaszegénység kockázatával leginkább érintett célcsoport, azon belül is elsősorban az egyedi fűtést használók (15%).
- Kisebb arányban vannak ugyan, de a kockázatnak szintén kitett csoportnak tekinthetők az **egyedi gáz- illetve áramfűtést használó háztartások** is, amelyek együttesen **meghaladják a 10%-os arányt**.

6.2. Javaslatok

Az alábbiakban olyan eszköztárat mutatunk be, amely egyaránt tartalmaz szabályozási, működési és beruházási javaslatokat, vannak közöttük általánosan megfogalmazott, és a sátoraljaújhelyi energiaszegénységi diagnózisra közvetlenül reflektáló ajánlások. Ez a lista a lehetőségeket sorakoztatja fel, és jó kiindulási alapja lehet egy jövőbeli energiaszegénységi cselekvési terv elkészítésének. További részletes javaslatok találhatóak a Lakhatási Koalíció lakhatási szervezeteinek (köztük a Habitat for Humanity Magyarország) 2024-ben publikált [Önkormányzati Lakhatási Minimum](#) javaslatcsomagjában, amelyet kifejezetten a települési önkormányzatok számára készítettünk.

Az energiaszegénység közvetlen kezelésére háromféle eszköztár áll rendelkezésre:

- a **rövid távon segítséget nyújtó**, a mindennapi megélhetést és megfizethetőséget elősegítő **közvetlen energia- és jövedelemtámogatások**, illetve
- a probléma gyökerét célzó, a lakossági energiaszükséglet csökkentését segítő **hosszú távú épületfelújítási és korszerűsítési programok** (strukturális intézkedések, úgy mint a hőszigetlés, nyílászáró-csere és a fűtéskorszerűsítés ösztönzése, pénzügyi támogatása),
- és a leginkább kiegészítő jelleggel alkalmazható, de legalább olyan fontos ún. **“soft” elemek (szolgáltatások) alkalmazása**, ami magában foglalja a tanácsadási, technikai segítségnyújtási, szociális jellegű, illetve a pénzügyi forrásokhoz való hozzáférést segítő tevékenységeket.

Először általános érvényű intézkedési javaslatokat mutatunk be (itt nem törekedünk a részletes kifejtésre, csak egy felsorolást adunk), majd a Sátoraljaújhely városa számára elkészített energiaszegénységi diagnózishoz és megállapításaihoz közvetlenül kapcsolódó javaslatokat is megfogalmazunk.

6.2.1. Közvetlen jövedelem- és energiátámogatások - Általános javaslatok

Céltzott rezsitámogatás

Ennél a támogatásnál fontos a jövedelmi viszonyok szerinti jogosultság meghatározása. Az átlagfogyasztás feletti felhasználás támogatása szociális célzás nélkül indokolt lehetett a rezsicsökkentés módosításának bevezetésekor, amikor a fogyasztók még nem tudtak hirtelen alkalmazkodni a megváltozott tarifarendszerhez, és többen még a korábbi fogyasztási szokásai alapján kaptak rezsiszámlákat a következő leolvasás időpontjáig, annak ellenére, hogy valószínűleg a fogyasztásukat azonnal mérsékeltek. A szinte az egyik hónapról a másikra megugrott összegű energiaszámlák kifizetésében való segítségnyújtás az önkormányzatok részéről - aki megtehetette - teljesen indokolt reakció volt. Azóta azonban a helyzet változott, sokan a tudatosabb energiafogyasztással, esetleg energiahatékonysági beruházásokkal tudták csökkenteni a fogyasztásukat, így most már leginkább azon háztartások rezsitámogatása indokolt, akiknél ezt az alacsony jövedelmi szint indokolja. Sátoraljaújhely Önkormányzata számára részletesebb javaslatot is teszünk a 6.2.3. fejezetben.

Szociális tüzelőanyag-támogatás

Az 5000 fő alatti települések számára rendelkezésre áll az állami szociális tüzelőanyag-támogatás, ennél népesebb településeken javasoljuk ezt saját forrásból megoldani. A természetbeni támogatást (tüzelőanyag biztosítása) javasoljuk inkább, mert ezzel az önkormányzat jobb minőségű, szárazabb tűzifát is biztosítani tudna, különösen, ha saját tűzifa-tárolót is létesít a területén, amelyben a fa szárdani tud. A korábbi gyakorlat szerinti brikett-támogatás is jó megoldás, ami költségesebb lehet, bár munkaigény és kezelhetőség szempontjából előnyösebb.

Adósságkezelés és a további adósságfelhalmozás elkerülése érdekében tett támogatások

A közműszámlákkal való elmaradás aránya nem véletlenül az energiaszegénység egyik meghatározó indikátora. Az ehhez nyújtott önkormányzati támogatás a megfizethetőségen keresztül tudja enyhíteni az energiaszegénység mértékét, hozzájárulhat ahhoz, hogy egy háztartás hozzáférjen az alapvető energiaszolgáltatáshoz és elkerülje a szolgáltatás kikapcsolását.

Létező támogatásoknál a rászorultsági feltételek felülvizsgálata

Az önkormányzatok nagy része biztosít valamilyen lakásfenntartási támogatást. Ezt felülvizsgálva, és a hozzáférés feltételeinek esetleg szükséges módosításával a támogatottak köre jobban le tudja fedni az energiaszegénységgel érintettek körét.

6.2.2. Strukturális intézkedések - Általános javaslatok

Önkormányzati bérlakások megtartása, bővítése, felújítása

Egy önkormányzatnak nagyobb mozgástere van a saját bérlakásállományának fejlesztésében, mint a magántulajdonú lakások korszerűsítésében. A helyi önkormányzatok jelentős többsége az elmúlt harminc évben tehernek, költségnek tekintette lakásállományát és leépítette azt; új intézményi formájú és újfajta tulajdonviszonyokra építő, megfizethető lakhatási formák viszont nem jöttek létre (pl. szociális lakásügynökség, lakásszövetkezet). Az önkormányzat lakások, azon belül is szociális bérlakások biztosítása, karbantartása és energetikai célú felújítása fontos szerepet játszhat az energiaszegénység csökkentésében.

Magántulajdonú lakóépületek energetikai korszerűsítése

Annak lehetősége, hogy az önkormányzatok saját forrásból közvetlenül támogassák településükön a lakóépületek energetikai korszerűsítését, jelenleg meglehetősen korlátozott. Központi állami források konkrétan erre a célra nem állnak rendelkezésre. Vannak ugyan önkormányzatok, amelyeknek van némi mozgásterük és lehetőségeik ezen a téren is, ezért a javaslataink között ez is szerepel. De emellett a külső források (pályázati kiírások, közvetlen európai uniós források; pl. ELENA, EU City Facility, Horizon Europe, European Urban Initiative) igénybevétele is opció lehet. Ezért fontosnak tartjuk hogy az önkormányzat figyelje a pályázati lehetőségeket, szánjon erőforrást a kiírásokra válaszoló projektek kidolgozására, és aktívan tegyen az elérhető források lakásszektorba való becsatornázásáért. A Szociális Klímaalap 2025 és 2032 között kb. ezer milliárd forint célzott támogatást fog biztosítani Magyarország számára az energiaszegénység kezelésére, így érdemes lehet már előre tervezni azzal kapcsolatban, hogy a város számára mik lennének a legszükségesebb beavatkozási területek. A támogatási feltételeket célszerű úgy összeállítani, hogy az energiaszegény háztartások speciális elbírálásban részesüljenek (pl. nagyon prioritású támogatások, magasabb támogatási intenzitás, stb.).

Meglévő (állami) támogatások hozzáférhetőségét elősegítő intézkedések: finanszírozás

A felújítások közvetlen pénzügyi támogatása mellett vagy helyett fontos szerepe lehet az önkormányzatnak a már meglévő állami támogatások (pl. a júliusban induló otthonfelújítási támogatás) hozzáférhetőségének elősegítésében. Ezt megteheti úgy, hogy létrehoz egy önkormányzati forgóalapot, amelyből a támogatáshoz szükséges előfinanszírozást tudja nyújtani bizonyos feltételek mellett a lakosainak; ezzel lehetőséget tud teremteni a támogatás igénybevételéhez azoknak is, akik nem tudják előre kifizetni a felújítás költségeit (hiszen a támogatás utófinanszírozású). Az állami támogatás megérkezése után az összeg visszakerülhet a forgóalapba, és újabb felújítások támogatására lesz kihelyezhető. De dönthet úgy is, amennyiben van rá elkülöníthető költségvetési kerete, hogy az önerőhöz kiegészítő támogatást nyújt, hogy ezzel is elősegítse azon rossz állapotú ingatlanok felújítását, amelyek tulajdonosai az önerő hiánya miatt nem tudnak hozzáférni az állami támogatáshoz.

6.2.3. “Soft” elemek, szolgáltatások

Tanácsadó iroda létrehozása

A SECAP-ban is szereplő intézkedésjavaslat (a 13. számú). Tevékenységeinek része lehet az energiafogyasztási tanácsadásokon túl a személyre szabott felmérés, energiatanúsítványok elkészítése és felújítási-műszaki javaslatok adása.

Technikai segítségnyújtás

Hasonlóan a tanácsadó irodához - akár annak részeként - konkrét kivitelezési segítséget is nyújt (azaz nem csak tanácsot ad), minősített tervezőkkel, kivitelezőkkel.

Szociális jelzőrendszer kialakítása, fejlesztése

A szociális ellátórendszer jelezheti a rászorultságot, pl. egy-egy támogatás igénybevételéhez, illetve a támogatás igénylésekor segíthet az adminisztrációban, így javítva a támogatásra jogosultak beazonosítását, a támogatások elérését. Ehhez szükséges a jelzőrendszer fejlesztése.

Pályázásban való segítségnyújtás

Az önkormányzat abban is nyújthat segítséget, hogy egy meglévő (pl. állami, de akár települési) épületfelújítási támogatásra való pályázatírásban segíti lakosait a támogatás pénzügyi forrásainak való hozzáféréshez.

Egyablakos szolgáltatás, energiaszegénységi fókusszal

Az ilyen típusú beavatkozásoknak az egyik leginnovatívabb eszköze, amikor az önkormányzat mindezeket a szolgáltatásokat egyszerre tudja nyújtani, és egy egyablakos tanácsadó-szolgáltató irodát üzemeltet, ahol az energetika kérdéskörén belül többféle témában (pénzügyi, műszaki, adminisztratív) tudják segíteni a lakosságot különböző szakemberek. A szociális jelző- és ellátórendszerrel együttműködve ez a szolgáltatás az energiaszegény háztartások számára tud segítséget nyújtani.

6.2.4. Sátorlajújhely energiaszegénységi diagnózishoz közvetlenül kapcsolódó javaslatok

Energiaszegénységi munkacsoport felállítása önkormányzati kezdeményezéssel

Az energiaszegénység a társadalom számos területét érintheti, beleértve a szociális, az energia-, a lakás-, az egészségügyi és a környezetvédelmi ágazatot. A különböző nézőpontokhoz való hozzáférés biztosítása érdekében fontos a különböző érdekelt felekkel való közös munka; mind belső (más osztályoktól), mind külső (az önkormányzaton kívüli) szereplőkkel. A diagnózison alapuló tényleges cselekvés - helyi intézkedések létrehozása - akkor lesz a legérdekesebb, ha az intézkedések hatóköre és célkitűzései megfelelően tartalmazzák az összes különböző nézőpontot. Ezért fontos, hogy egy olyan tárcaközi munkacsoport jöjjön létre, amely képes a különböző technikai és társadalmi szempontokat bevonni a döntésbe. A munkacsoport állhat egy szűkebb belső körből az operatív feladatok elvégzésére, úgy mint a helyi energiaszegénység diagnózisának nyomon követése, az indikátorok monitorozása, a diagnózis eredményein alapuló célzott energiaszegénységi intézkedések tervezése, megvalósítása és előrehaladásának nyomon követése. A munkacsoport szélesebb körébe tartozhatnak azok a további együttműködők, intézményi osztályok, háttérintézmények, társadalmi szervezetek vagy akár fontos piaci szereplők képviselői, akik kapcsolódó adatokat, információkat és szempontokat tudnak becsatornázni az operatív munkacsoport működéséhez.

Önkormányzati bérlakások korszerűsítése

Magyarországon az önkormányzati bérlakásállomány folyamatosan csökken a rendszerváltás óta, és ma csupán a teljes lakásállomány 2,4%-át teszi ki országosan¹⁸. Sátorlajújhelyen azonban az országosnál sokkal jobb a helyzet, az elmúlt években folyamatosan növekedett ez az állomány. Jelenleg a lakások 6%-a (350 db) önkormányzati tulajdonban van, ezen belül 3,7% szociális bérlakás. Egy korszerűbb energetikájú ingatlan a benne élők életminőségén nagyban javíthat, a komfort növekedése mellett az energiafogyasztással kapcsolatos kiadásokat is nagyban csökkenteni tudja, és a levegőminőségi problémákon is javíthat. Így az önkormányzati bérlakások felújításának folytatása energiaszegénységi szempontból is javasolt. A 2023-as adatok alapján az önkormányzati lakások lakbéréből befolyt bevételek mértéke jócskán meghaladta az állomány fenntartási-karbantartási kiadásait: a különbözetet érdemes lenne visszaforgatni az állomány felújításába, ezzel is segítve a bérlőket és csökkentve a károsanyag-kibocsátást.

Szilárd tüzelésű fűtőberendezések korszerűsítése

Sátorlajújhely háztartásainak viszonylag nagy része (24%-a) használ fűtésre kizárólag tűzifát, és ezeknek a háztartásoknak a nagyobbik része (15%) korszerűtlen, egyedi hejiségfűtést (vas-, cserépkályha) alkalmaz. Az ezekben felhasznált tüzelő feltehetően inkább rossz minőségű, a tűzifa gyakran nagy nedvességtartalmú, emellett pedig az egyéb, nem tüzelőanyagok égetése is előfordul. Ezeknek a berendezéseknek a lecserélése, a fűtésrendszer korszerűsítése - önkormányzati kezdeményezésre - a javaslataink között az egyik prioritás. Hiszen ezzel nem csak az energiafogyasztás válhat hatékonyabbá, ami miatt kevesebb tüzelőanyagra lehet szükség, és nem csak a lakásban élők komfortérzete javulna, hanem a levegőminőségre is pozitív hatást

¹⁸ Önkormányzati Lakhatási Minimum 2024.

gyakorolna, ami a város teljes lakosságának az érdekeit szolgálná. A Habitat for Humanity Magyarország “Falusi LakHátás” programján keresztül számos család fűtése korszerűsítését támogatta (egyedi fatüzelésről központi kazánra való átállás radiátoros helyiségfűtéssel), amivel kapcsolatban pozitívak a tapasztalatok: a kazán jóval hatékonyabb, így legalább 30%, egyes esetekben akár 50% tüzelőanyag-megtakarítást jelenthet; a lakás minden helyiségében ki lehet építeni a radiátort nem túl nagy pluszköltséggel (az egyedi berendezések jellemzően nem minden helyiséget fűtenek), így a mindenhol egyenletes hőmérséklet biztosításával növekszik a komfortérzet, csökken vagy meg is szűnik a dohosodás/penészesedés, csökkennek az egészségügyi kockázatok; a kevesebb tüzelőanyag-használat miatt csökken a kültéri levegőbe kibocsátott károsanyag-mennyiség.

Tűzifa-tároló létesítése

A szociális tüzelőanyag természetbeni támogatása esetében már leírtuk, hogy a rossz minőségű tűzifa használata ellen (vagy csökkentésére) megoldás az is, ha az önkormányzat saját tűzifa-tárolót állít fel, amelyben a fa száradni tud (legalább egy évig), így az önkormányzat jobb minőségű, szárazabb tűzifát tudna biztosítani a felhasználók számára.

A szegregátumokban élők helyzetének célzott javítása

Ez a cél több helyi stratégiai dokumentumban is megjelenik, így ezen a helyen leginkább csak jelezzük, hogy amennyiben a tervezett intézkedések elindulnak, megvalósulnak, úgy biztos, hogy energiaszegénység szempontjából is javul a szegregátumok lakóinak helyzete. A szegregált lakáshelyzetek felszámolására komplex programokat szükséges indítani, az önkormányzatok vezetésével és az érintettek bevonásával. A szegregátum lakóinak lakhatást segítő eszközökhöz – például lakásfenntartási és adósságkezelési támogatásokhoz, megfizethető lakhatási megoldásokhoz és lakáskorszerűsítést segítő programokhoz – való hozzáférést segíteni kell. A lakhatási problémák egy részének megoldása jogsegéllyel és tanácsadással is támogatható.

Lakóépületek energetikai felújításához nyújtott önkormányzati támogatás

Bár az önkormányzati költségvetésnek ez megterhelő lehet, Sátoraljaújhely esetében egy hasonló intézkedés nem példa nélküli. Sátoraljaújhely Város Önkormányzata Képviselő-testületének a lakóépületek felújításához nyújtandó önkormányzati támogatásról szóló 12/2007. (III. 12.) rendelete már támogatott épületfelújítást (nem energetikait ugyan) kamatmentes hitel, illetve vissza nem térítendő támogatás formájában. Érdemes ezt újra megfontolni, és módosításokkal esetleg újból bevezetni. A módosítások tartalmazzák és prioritizálják az épületenergetikai felújításokat, és természetesen javasolt a támogatási összegek növelése is. Itt kifejezetten az energiaszegénységgel érintett háztartások lakásait részesítenénk előnyben.

A jelenlegi települési támogatásra vonatkozó javaslatok

A központi támogatás hiánya a szociális feladatok ellátásához szűkíti a város mozgásterét a lakhatáshoz és energiaszegénységhez kapcsolódó támogatások és intézkedések bővítésében, azonban a meglévő keretek további lehetőségekre is rávilágítanak. A települési támogatás kiadásaira előirányzott éves összeg egy része az elmúlt években kihasználatlan maradt, ebből kiindulva érdemes lehet átgondolni a következőket:

- **A lakásfenntartási támogatás esetén a jogosultsági jövedelemhatárok és a támogatási összeg emelése;** és ezzel az olyan “szegénységi csapda” helyzetek kiküszöbölése, amelyeknél a munkaszerzéssel járó jövedelememelkedés nem olyan mértékű, hogy a család anyagi helyzete érdemben változna vagy javulna, viszont a támogatástól már elesnek;
- **A díjhátralék kiegyenlítéséhez kapcsolódó települési támogatásnál a feltételek módosítása a hozzáférhetőség javítása érdekében;** annak figyelembevételével, hogy a nehéz anyagi körülmények között élő, rászoruló családoknál az alacsony iskolai végzettség okán a stabil, bejelentett

munkavégzés helyett főleg az alkalmi munkák dominálnak, amelyek mellett komoly kihívás hónapokig fenntartani azt az állapotot, amelyben biztosított a megélhetés, az önrész részleteinek befizetése és a tárgyhavi számlák rendezése. Akár a 6 hónapnál korábbi tartozás bevonása esetén is elérhetővé tenni a támogatást a nagyobb tartozás-felhalmozás megelőzése érdekében;

- **A lakásvesztést és jogcímnélküliséget megelőző minél korábbi beavatkozást elősegítő jelzőrendszer kiépítése és intézményesítése.** Az önkormányzati bérlőnél jelentkező lakbértartozás esetén rendeletbe foglalt jelzési kötelezettség mind a Szervezési, Szociális és Hatósági Osztály, mind a Család- és Gyermejköltségi Központ/Szolgálat felé. Ehhez szorosan kapcsolódik a hátralékkezelés megerősítése is: az adatok alapján 2023-ban 56 önkormányzati bérlőnek volt két hónapot meghaladó lakbértartozása. a bérleti díj nem fizetése a lakásbérleti szerződés megszűnésével járhat: jogcímnélküli lakáshasználóként pedig 2 hónap elteltével a korábbi lakbér dupláját kell fizetnie a lakónak, ezzel tovább halmozva adósságait, így a jelző- és szociális támogatási rendszernek valójában a jogcímnélküliséget kellene megelőznie, ezt az állapotot már elérve a folyamat nagyon nehezen visszafordítható és a kilakoltatás szinte elkerülhetetlen;
- **A tüzelő támogatás rendszeresítése a fűtési időszakban.** Ezt a tűzifa árának emelkedése, illetve a szennyező tüzelőanyagok használatának elkerülése is indokolná: a családsegítő elmondása szerint az ügyfelek *“napról napra veszik a tüzelőt, illetve ugye jellemző, hogy szeméttel, műanyaggal, rongyokkal fűtenek, hogyha nincs pénz fára, vagy ugye az erdőben szedik a gallyakat, kivágott, kidőlt fákat, ezzel fűtenek”*
- **A vonatkozó kizorító mechanizmusok felülvizsgálata,** úgy mint (1) a tüzelő támogatásnál a háromnál több fős háztartás esetén a min. 2 lakószoba megléte: a rászoruló családokra jellemző, hogy több generáció kénytelen egy lakószobában túlszűfoltan együtt élni az anyagi nehézségek miatt, emellett a családsegítő is megerősítette, hogy a szegregátumterületen élők körében ritka a több lakószoba előfordulása, viszont az ott lakók mind fával fűtenek; (2) a lakókörnyezet rendezettsége, mint feltétel: nem rászorultsági-szociális szempont, hanem szubjektív kategória.

Az itt felsorolt javaslatok mind alkalmasak lehetnek a települési energiaszegénység csökkentésére, és útmutatót adnak a következő lehetséges lépéshez: egy települési energiaszegénységi intézkedési terv kidolgozásához.